

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

JEAN G. DAVA

INVINȘII

(Oameni şi moravuri în timpul Revoluţiei ruse)

ROMAN

5593. ATELIERELE GRAFICE „ÎNVĂȚĂTORUL ROMÂN“ S. A.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IALTA.

Marea a scobit aci, în colţul acesta cel mai sudic al Crimeei, un golf unic. Ea desemnează o curbă adâncă şi graţioasă, şi aşa de uşoară, că pare trasă cu creionul, pe hârtie.

Dealungul ţărmului şerpuieşte un bulevard mărginit cu case colorate, şi umbrit, ici colo, de tei în floare, cari răspândesc în jurul lor parfum pătrunzător. Insă în dosul caselor şi al şirului de tei, pe toată panta, e numai verdeaţă, de o bogăţie şi exuberanţă neasămuite.

La dreapta, la stânga, în fund, până dincolo de coline şi dincolo de dealuri, atât cât încape zarea, nu vezi de cât tufişuri dese de acacii, de tei şi de curmali, de stejari, pini şi magnolii, de salcâmi şi chiparoşi, de aluni şi oleandrii, de mimose, vignonii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi camelii, de cireşi împodobiţi cu petale albe şi de granate roze, într'un amestec neînfrânat de floră temperată cu floră tropicală.

Din mijlocul verdeţei răsar siluetele ascuţite ori rotunde ale vilelor. Şi vilele, la rândul lor, sunt înconjurate de centuri de flori, mai ales de trandafiri, nenumăraţi şi în toate culorile: albi, uşori şi luminoşi, ca o spumă, ori puri şi fragezi, ca un sân tânăr; galbeni şi melancolici; rozi; şi roşi, de un roş închis, dârz, mânios şi parfumat, ca sânge barbar.

De aceea atmosfera întreagă e îmbibată de arome, mai mult de cât de aer, în unele ore pătimaşe ale zilei.

Iar la poalele minunatului decor, se întinde marea. Ea e prinsă şi strânsă în golf, ca un imens bob de smaragd, calm, limpede; şi nici odată ea n'are aici valuri, nici suspine zbuciumate, nici frământări dureroase. Apa ei e veşnic transparentă şi verde. Insă verdele nu'i nici când acelaş, ci mereu altul, după ora zilei, după sărutul vântului, după sufletul care visează în fundul ei... Şi dacă se zăresc valuri în larg, departe, atunci în golf nu ajunge de cât plânsul lor, în lăcrimi de spumă şi într'o palpitare moale ca un oftat.

Inainte vreme, în epoca ţarilor, decorul acesta era animat de bogaţii şi aleşii Petersburgului, Moscovei, Kievului, şi de toate femeile frumoase ale Rusiei. Acum însă, de când bolşevicii au luat puterea şi de când vântul războiului civil suflă peste toate, Ialta e tăcută şi adormită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu mai vezi, ca în timpul când ţarul şi curtea lui luau reşedinţă la Livadia, nici trotteuri plini de foc, alergând dealungul bulevardului, şi purtând în calesce lux şi frumuseţe; nici în golf încrucişând iachturi uşoare şi elegante; nici restaurante tixite; şi nici nu mai auzi cântecele corurilor de ţigani, purtate de adiere.

Acum, pretutindeni e pace şi tăcere constrânsă. Zgomotul şi serbările de altădată au murit, râsetele şi plânsul arcuşului pe vioară s'au stins; iar seara, în întunericul de peste tot, se înalţă, luminat doar palid de lună sau de stele, îngrămădeala nedesluşită a boschetelor îmbrăcate în umbre largi. Şi noaptea, întreagă Ialta, cu parfumuri, farmec şi amintiri, doarme culcată adânc în golf.

Crimeea e ultima bucată din pământul Rusiei, peste care bolşevicii nu stăpânesc încă, deşi au cotropit'o şi agitat'o de câte-va ori. In dosul întăriturilor Perikopului, armata de voluntari a generalului Vranghel îi ţine pe loc, de mai bine de şase luni. De aceea s'au refugiat în oraşele Crimeei, şi mai cu seamă în Ialta, mulţi din acei cari au putut scăpà teroarei sovietice, oameni cari altădată la Petersburg, Moscova, Kiev sau Harkov, străluciau prin saloane ori erau bogaţi, scriitori, nobili, muzicanţi şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

femei frumoase. Ei duc însă aici o viaţă precară, înceată şi simplă.

E amiază.

Soarele cade din cer în raze aşa de nenumărate şi continue, că ţi se pare că ai puteà să le prinzi cu mâna, într'un mănunchiu. Şi cu toate astea e uşor soarele, şi razele lui învăluiesc lin culmile copacilor, acoperişurile caselor şi vilelor, şi lunecă într'o alintare transparentă peste capetele oamenilor, peste gâtul şi braţele femeilor...

Bulevardul e populat. Perechi sau oameni singuri se plimbă a lene, şi se îndreaptă, unii spre bazar, ceilalţi în spre băi. Doar bătrânii şed pe bănci şi visează ori tuşesc, în umbra teilor.

Vera Grigorievna s'a oprit în faţa unei vitrine şi priveşte cu băgare de seamă grămada de obiecte heteroclite care umplu fereastra. De toate se găsesc acolo, într'o amestecătură ciudată. Aşa, ea vede alături unele de altele, săbii cu mânere de argint, tabacheri de aur, decoraţii şi coroane, şi brăţări grele, cu încrustări de smaragde, topaze sau alge marine; şi alături, câte un biet obiect fără valoare, un carton vopsit, o dantelă ruptă, un portret...; şi iarăşi o rochie, kindgeare frumos cizelate, vase, blănuri, cutiuţi sculptate... Toate astea, obiecte de ocazie, smulse încetul cu încetul din avutul sau suvenirurile refugiaţilor.

Şi deodată, Vera Grigorievna recunoaşte în mijlocul învălmăşelei, inelul ei cu rubin, inelul vândut numai cu două săptămâni în urmă. Ea rămâne cu ochii pironiţi asupra lui, lung...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De doui ani de zile, de când a fugit din Moscova şi pribegeşte prin nenumărate oraşe, ea a vândut, unul câte unul, toate obiectele ce putuse lua cu ea. La început, bineînţeles, i-a fost greu să se despartă de lucruri drage şi rare, însă nevoia nu i-a dat răgaz să stea mult timp la îndoială. Mai pe urmă, cu pribegia, ea s'a deprins, şi a devenit, încetul cu încetul, nesimţitoare faţă de trecutul ce ele îi aminteau. Viaţa nesigură şi precară, departe de soţul ei care căzuse în mâinele bolşevicilor, a învăţat'o să privească mai rece la mersul evenimentelor şi să rămâe tare în legăturile ei cu ele.

Cu toate astea, de ultima bijuterie, de inelul cu rubin, ea s'a despărţit greu de tot; — poate pentru că era ultima, poate şi pentru altceva.

Acum, ea îl priveşte expus în vitrină, pierdut între atâtea alte lucruri străine ei. Şi deodată, ea revede în apa rubinului, în rozul lui închis şi duios, o pagină întreagă din trecutul ei...

Ea revede ziua când l'a primit, cu opt ani în urmă, la Moscova — primul dar făcut de Saşa... Era tânără atunci, şi fără griji, şi aşa de curată şi păzită de atingerile vieţii!... Saşa îi stă în faţă, e frumos... surâsul lui e mişcat şi plin de lumină... el se închină înaintea ei, îi pune încet inelul în deget şi îi sărută mâna... Vera vede, în apa rubinului, întreg ceasul acela depărtat, şi simte toată înfiorarea ce-a simţit-o atunci. Şi i se pare că şi rubinul surâde înduioşat, la amintirea asta. Şi pe urmă, deodată, rubinul se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întristează, se tulbură şi se preface într'un strop mare şi nemişcat de sânge...

— Bună ziua, Vera Grigorievna, spune o voce în spatele ei.

Brusc, ea se trezeşte din aduceri aminte, oarecum speriată, şi se întoarce iute... In faţa ei sta un ofiţer tânăr, blond, cu faţa puternic arămită de suflul soarelui sudic.

— Andrei, dumneata!... bună ziua... m'ai speriat.

— Te-am speriat? de ce? se miră el. Iartă-mă Vera Grigorievna... Ce priviai cu atâta atenţie?

— Uite, îmi luam rămas bun dela cine-va, spuse ea, dela cine-va grozav de departe... dela Saşa. Mi se pare că n'o să-l mai văd niciodată!... Inelul cela cu rubin e primul cadou ce mi l'a făcut, sunt opt ani de atunci... şi e ultima bijuterie ce-am vândut. Acum, s'au isprăvit toate, nu mai am niciuna... Spune, ce o să fie mâine?...

— Vera Grigorievna, dragă, începu el cu un ton de milă şi rugă...

— Ei, lasă, lasă!... mai bine nu spune. Nu-i nimic, aşa e viaţa!... Haide de aici, o să schimb gândurile... De unde vii acum? ai fost la bae?

— De acasă, răspunse el, am trecut pela dumneata şi nu te-am găsit; credeam că eşti încă culcată. Am fost de două ori...

Ea râse încet:

— Nu-i nimic, mă găseşti acum. Ce, îţi era frică că mă pierzi?... şi'l privi dintr'o parte, pe subt gene, înnălţând puţin bustul, în timp ce nările ei străvezii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

palpitară viu. Pe urmă, dar cu alt ton, ea adăugă:

— Ştii, mergem acum până la bazar şi pe urmă ne ducem la bae... E bine aşa? Pe drum ai să-mi istoriseşti ce-ai făcut de aseară.

El zise, supus:

— Am înţeles!

Soarele continua ploaea lui de raze, nenumărate şi minunat de uşoare. In lumina lor, înfăţişarea Verei Grigorievnei se făcea mai transparentă şi mai nesigură.

Ea avea un obraz rotund, ochii verzi, nasul uşor ridicat în sus, cu nări largi, şi gura cu buza de jos încărcată ca un fruct copt. Pe cap, părul blond prindea razele soarelui în reflexe de aramă. Gâtul, braţele, naşterea sânilor, erau goale; şi picioarele, în pantofi, tot goale, dar fine si cu o uşoară linie a unei vine albastre. Iar corpul întreg se legănà moale din şolduri, ca un nenuphar. Pe el, haina, deşi largă, era străvezie, şi-i îmbrăcà în aşa fel linia, mişcările şi ritmul, că mai mult le destăinuià de cât le ascundea.

Insă în lalta mai toate femeile se arătau aşa. Pe deoparte soarele şi marea, pe de alta scumpetea îmbrăcămintei, le învăţaseră se se îmbrace cât mai sumar. Şi renunţarea lor se făceà cu atât mai uşoară, cu cât rochiile, pălăriile, pantofii fini şi ciorapii de mătase, se făceau din ce în ce mai rari. Astfel, femei frumoase care nu cu mult în urmă, la Petersburg sau Moscova, n'ar fi putut sta chiar în buduarul lor de cât ascunse subt ştofe şi şaluri, se plimbau aici, liniştit şi simplu, aproape goale.

Dar şi bărbaţii se înfăţişau cu îmbrăcăminte tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atât de redusă. Alături de Vera Grigorievna, Andrei avea pe el doar tunica care să arate că e militar, în colo, pantaloni de pânză, capul şi al lui gol şi picioarele, în pantofi de pâslă, asemenea goale.

Aşa se arătà viaţa pentru ei; fiecare zi le aducea o renunţare nouă. Tranziţia însă se înfăptuia pe nesimţite, căci sufletele lor de slavi primeau toate ori cu indiferenţă înceată, ori cu o filosofie plină de farmec.

— Andriuşa, unde îţi sunt mănuşile, surâdea câte odată Vera Grigorievna.

— Mănuşile?... Ah! da, mănuşile mele glacè!... răspundea el, şi arătà mâinele înegrite de soare şi de mare.

Inprejurările, fără voia lor, îi apropiau din ce în ce mai mult de natură; iar ei nu le opuneau nici o rezistenţă, căci în fiecare rus doarme simplicitate.

In drum spre bazar, Vera Grigorievna întâlneà cunoştinţe cari o salutau, mai toate femei frumoase, arse de acelaş soare sudic, care dă blondelor o coloare de frunză de toamnă şi brunetelor patinul abanosului. Şi ele purtau ca dânsa, îmbrăcămintea simplă şi părul prins de o panglică care încingeà fruntea.

Din când în când, Vera se opreà ca să vorbească cu câte una. Ele îşi spuneau, în treacât, aceleaşi lucruri, veşti dela cei rămaşi în Rusia bolşevică, ori noutăţi de pe front, ori speranţe nelămurite, şi se despărţeau apoi, cu un surâs, ca şi cum nimic nou n'ar fi fost în viaţa lor.

Când ajunseră la bazar, Andrei se oprì în faţa unei florărese ca să aleagă un buchet de trandafiri. Insă Vera încercă să'l reţie:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce'ţi trebue, Andriuşa, spuse ea, n'ai ceva mai bun de făcut cu banii? Ai aşa de mulţi bani?... Lasă, nu cumpărà...

Dar el, care de obiceiu se supuneà fără discuţie, de data asta o rugă:

— Vera Grigorievna, ia'l! Şti că poimâine plec iarăşi pe front. Nu se cade să mă refuzi...

Atunci ea îl privì cu un surăs în care tremura înduioşare:

— Te duci?... Da, te duci! Ei, dă'mi-l. Miroase frumos... Ţine, păstrează trandafirul ăsta roşu în amintirea mea... O să'l păstrezi?

Şi cum el vroia să răspunză ceva, ea reluă, repede:

— Nu, nu spune nimic! Ştiu... Fii cuminte, Andriuşa, fii cuminte!... Ei, acum mergem la bae...

*

Cabinele de bae erau reunite în două grupuri, din care cel mai mare se găsea chiar în faţa hotelului Orianda, unde locuia Vera Grigorievna. Dar ca mai toate obiectele şi întocmirile aici, erau şi ele lăsate în părăsire, de când valul dezorganizărei bolşevice şi al războiului civil cotropise Rusia. Se vedea pe dată că le lipseşte îngrijirea continuă şi minuţioasă pe care o dai lucrurilor, atunci când nimeni nu te stinghereşte şi nu eşti grăbit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Numai că lumea era deacum deprinsă să ia lucrurile aşa cum se aflau. De oarece, însă, pe lângă toate, întrebuinţarea unei cabine mai era şi scumpă, oamenii se serveau din ce în ce mai puţin de ele. Ei se desbrăcau, cei mai mulţi, pe nisipul sau pe prundişul ţărmului.

La început, bine înţeles, lucrul acesta se făcea cu orcare sfială; mai apoi însă, ţărmul mărei se populă cu pâlcuri crescânde de bărbaţi şi de femei, care îşi scoteau hainele în aer liber. Şi pe urmă, brusc, orşice jenă dispăru. Se formară doar două mari grupuri, de bărbaţi şi femei, unul lângă celălalt, fără nici o îngrădire între ele.

De cabine nu se mai serveau decât acei cari aveau de ascuns vreo înfirmitate, sau negustori îmbogăţiţi repede din ruina altora. Pentru ceilalţi, necesitatea înlăturase orce stingherealâ.

Femeile, în grupul lor, fiindcă se găseau întrunite de vârste diferite, se liberaseră, fără să-şi dea seama, dintr'o singură dată, de toată teama lor pudică care nu'i de altfel, de cât tot un fel de cochetărie. Ele se adaptau fără trudă; şi graţie unei minunate viziuni despre viaţă, ajungeau chiar la mulţumire. De oarece ştiau că viitorul nu e al nimănui şi că trecutul e mort, ele luau prezentul aşa cum se înfăţişa, şi se bucurau de el, de frumuseţile lui, de darurile pe care le făcea.

După un timp, multora, bărbaţi şi femei, li se [illegible]ră costumele de bae: atunci, fiindcă altele se găseau greu ori prea scumpe, începură să se lipsească cu totul de ele. Intâi, cu orcare neîndemânare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

e adevărat; dar pe urmă, simplu. Nuditatea lor care îi miră un moment, le deveni iute familiară şi un izvor de plăcere nouă. Şi în felul acesta, se desbărau însfârşit cu desăvârşire de minciuna îmbrăcămintei.

Pe ţărm, în faţa mărei veşnic senine, vedeai atunci presărate corpuri cu forme pline şi rotunjimi armonioase, ori zvelte, subţiri, mlădioase, şi corpuri de virgine de cincisprezece ani, fragile şi nespus de graţioase, peste care soarele punea întreaga lui bucurie. Toate, orcum ar fi fost, erau frumoase aşa. Marea, cu alintarea ei zilnică, ca un sculptor neobosit, le cizela, li modela formele, li stergea inperfecţiile şi li micşora defectele.

Iar când vre-una eşea din valuri, aerul palpita uşor, şi ea apărea liniştită, curată, sinceră şi senină, şi în acelaş timp nespus mai pudică de a fi aşa, goală, decât dacă s'ar fi ascuns subt falduri de ştofe.

In apă, corpurile se mişcau într'un cerc larg, în jurul ţărmului. Ele se vedeau prin transparenţa lichidului, în răsfrângeri stranii, cu membre care se lungeau şi se turteau fără măsură, şi trimeteau în spre fund vibraţiuni nenumărate.

Cei cari înnotau mai bine, se duceau în pâlcuri mici, departe, spre larg. Andrei şi Vera Grigorievna urmau întotdeauna îndemnul acestora.

Marea, ca 'ntotdeauna, era caldă şi dulce. Vera înota liniştit şi Andrei venea la câteva braţe după ea, urmărind în apa străvezie pata albă şi vie a corpului ei şi ritmul ei femenin. Nici un moment n'o perdeà din ochi. Privirea lui era atârnată de dânsa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi aşa de puternic şi constant, că părea legat şi tras. Din când în când, ea întorcea capul, se arunca pe spate, şi râdea, şi atunci râsul ei care ajungea la urechea lui ca ceva nespus de curios, îl trezea brusc. Dar apoi farmecul ei femenin îl relua şi îl ameţea din nou.

Aşa ajunseră destul de departe de ţărm, şi se apropiau de dunga care vizibil despărţea apa golfului de apa largului. Atunci Andrei ridică capul, şi când văzu imensitatea lichidului ce'i înconjura, care i se păru şi mai imensă, şi micimea lor, în mijlocul lui, fu deodată cuprins de o frică copilărească.

— Ne înapoiem !... ne înapoiem !... spuse el Verei Alexandrovnei, care părea inconştientă de distanţă şi de pericol.

— De ce? întreabă ea.

— Ne înapoiem, răspunse el, am mers prea departe.... oboseşti!...

Supusă, ea se întoarse. Dar când avură în faţa lor ţărmul, sentimentul lui Andrei de nelinişte se domoli, pe când Vera simţi că în adevăr era obosită. Atunci, ea nu mai râse ; înotul lor se făcu astfel tăcut şi mai tărăgănat.

Când ajunseră aproap de ţărm, Vera vroi să se oprească din înot, ca să se îndrepte şi să atingă cu vârful piciorului pământ, ca de obicei, dar atunci, nu ştiu pentru ce, ea simţi teamă de a trece dela un element la celălalt, şi ceru ajutor tovarăşului :

— Andrei, dă'mi mâna...

Dintr'un singur elan puternic el fu lângă dânsa,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o prinse de subsiori, şi cu o mişcare iute, şi în acelaş timp lină, o ridică în sus. La atingerea de ea însă, un val de sânge tulburător îl năvăli, şi strânsoarea se făcu mai caldă.

— Andriuşa, eşti comic!... ah! Andriuşa!...

Şi după ce atinse bine pământul, cu ambele picioare, ea râse din nou, mai înăduşit.

În jurul lor, ceilalţi cari înnotau ori se sbăteau, nu'i luau în seamă, fiecare preocupat de propriile mişcări, ritmice ori neîndemânatice. Vera Grigorevna merse spre ţărm, cu paşi măsuraţi. Apa îi ajunse întâi până la sâni, pe urmă mai jos, şi din ce în ce mai jos, până în sfârşit ea se găsi pe malul de nisip.

Aici, ea rămase un moment în picioare, dreaptă şi senină în lumina tamizată a soarelui, cu ultime picături mari de apă ce se prelingeau de a lungul membrelor ei. Pielea ei străvezie avu o palpitare uşoară. Apoi, cu o graţie nespusă, ea ridică ambele braţe în amforă, ca să'şi îndrepte părul care se desfăcea. La picioarele ei, în nisip, erau împrăştiate corpuri, ca buchete omeneşti...

Privirile cari din întâmplare se îndreptau spre spectacolul acesta, nu mai găseau nimic neobişnuit într'însul. Minciuna îmbrăcămintei şi cu ea afrodisiacul instituit de civilizaţie dispăruse. Ochiul contempla liniştit şi senin. Nici un gest nu apărea echivoc, nici o mişcare aţâţătoare.

Legănatul şalelor, destinderea membrelor, goliciunea complectă, se înfăţişau simple şi naturale. De aceea şi dorinţa, atunci când se năştea, era nobilă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar din felul acesta de a privi, ochii învăţau, pe nesimţite, lucruri nouă. Omenii se desbărau, încetul cu încetul, de formulele falşe în care fuseseră crescuţi, şi se instruiau în aprecieri adevărate asupra frumuseţei şi armoniei.

Câţi îşi priviseră, până atunci, fără sfială, măcar propriul lor trup? Câţi ştiuseră care e adevărata valoare a frumuseţei lor?... Adevărul e însă simplu. De aceea în scurt timp ei ajungeau să prindă în pupilă, întreaga natură sub aspectul ei adevărat.

Dar asta nu era tot. Cu ei începea să se înfăptuiască ceva şi mai minunat, ca urmare a felului acesta al lor de a trăi şi privi. Căci, după convenţiile exterioare, încetul cu încetul începeau şi cele lăuntrice să cadă. Sufletele lor urmau astfel pilda dată de trup.

Obicinuinţa de a privi cu ochi liniştiţi şi sinceri goliciunea corpului, îi aducea, pe nesimţite, să desbrace şi sufletul de îmbrăcămintea convenţională în care îl crescuse minciuna societăţei, şi să'l arate aşa cum era. Ei îl uşurau de haina greoae în care fuseseră învăţaţi să'l poarte, desbărau simţimintele şi gândurile lor de forme întortochiate şi netrebuincioase şi se desvăluiau, unii faţă de ceilalţi, aşa cum erau în adevăr. De aici, ajungeau să se înţeleagă mult mai uşor şi mai bine, să se apropie mult mai strâns, şi să se iubească, căci sufletele goale se aseamănă. Sufletul, desbrăcându-se, devine simplu, naiv şi frumos, întocmai ca şi trupul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In seara zilei aceleia, Andrei se găsea ca de obicei la ora asfinţitului, pe balcon la Vera Grigorievna. Pe sub balcon trecea şoseaua; în faţă se întindea marea. Vera se legăna încet într'un jelţ larg, avea mâinile amândouă duse sub ceafă şi tăcută, asculta coborându-se din spaţiu, şoapte care nu se pot determina.

Ciasul care desparte apusul soarelui de năvala întunericului e, în adevăr, plin de lucruri minunate. In trup şi în suflet lupta între dorinţi se opreşte, elementele duşmane se sting sau se disolvă; nervii se destind, fiinţa toată e cuprinsă de un nespus dor de armonie.

Soarele tocmai se înecase brusc în dosul Livadiei. Rămăşiţi de raze cari mai erau încă în atmosferă, mirate par'că de a fi fost pe neaşteptate rupte de astru, începeau să se piardă în umbra care venea. Marea se posomorâse; verdele ei se făcuse adânc şi nemişcat şi dejà răsuflul lui de răcoare tainică se înălţa spre balcon. Atunci Vera Grigorievna arătă în în spre largul mărei, departe de tot, o pată albă ce păreà nemişcată:

— Vezi, Andrei, o corabie!.. Se duce!...

El urmări direcţia şi spuse, după un timp:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vine desigur de la Sebastopol, dar a luat drumul în spre sud. Unde se duce?

— Unde? făcu ea... Nu ştiu... Tu ştii?

— Poimâne mă duc şi eu!... adăugă el atunci.

— Bietul meu Andriuşa, exclamă ea, de ce să te duci?... Eu nu te-aş lăsa să pleci! Crezi că...

— E pentru salvarea Rusiei, Vera Grigorievna...

— Da, aşa e, zise ea, poate că ai dreptate... Eu însă nu mai cred. De doui ani de când rătăcesc, despărţită de Saşa, m'am deprins cu resemnarea. La început speram şi eu, credeam că răul e trecător... acum, s'a isprăvit! Nu mai cred. Vranghel o să aibă aceeaşi soartă ca şi Cornilov, Denikin, Kolceak...

— Vera Grigorievna, începu el să spue...

— Nu, lasă, Andrei, să nu mai vorbim de asta!... Nu ne serveşte la nimic. Priveşte mai degrabă ce frumoasă e marea!... Priveşte-o!... Vezi cum e?...

Scaunele lor se apropiară şi amândoi, rezemaţi de balustradă, priviră câte-va în tăcere peste lichidul din ce în ce mai întunecat şi mai nepătruns.

Brusc, liniştea fu întreruptă de paşi cadenţaţi ce se apropriau. Amândoui intoarseră capul în spre susul şoselei şi înnainte de a zări pe cineva, recunoscură ritm de cisme, pe pământ. Apoi, un grup de soldaţi apăru. Soldaţii scoborau drumul în spre ei, nu erau mulţi la număr, poate douăzeci, şi se vedea că erau recruţi, după fel. Ei se apropriau în pasul încet şi totuşi larg al rusului, care cuprinde mult şi spune lămurit vastitudine.

Şi apoi, deodată, soldaţii începură se cânte în cor. In aer se înalţă o melodie lentă şi duioasă de ro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

manţă lirică, dar pe cuvinte atât de răsboinice, că împerecherea străbătu nespus de straniu în liniştea serală.

«Semeţi noi pornim
«Pentru sfânta Rusie
«Ca unul vom vărsa
«Sângele nostru tânăr...

Atunci, întreg spaţiul rămase nedumerit de cântatul acesta.

«Ca unul vom vărsa
«Sângele notru tânăr!...»

suna mereu refrenul.

— Sângele lor tânăr, de ce să'l verse? De ce?.... păreau a se întreba, mirate şi neîncrezătoare, toate din natură, umbra largă care se împrăştia pe ţărmul mării, un ciripit de păsări ce venea de undeva, parfumul teilor, freamătul sfânt al păcei de seară.

— De ce să verse sângele lor tânăr? Pentru cine?... De ce?...

Căci prevestirea lor părea aşa de fără rost şi zadarnică, în timp ce toate porneau spre odihnă, în timp ce pretutindeni pluteau fermenţi de dragoste şi fiecare atom tindea spre împăcare.

Strada era pustie. Nimeni nu eşea în calea tinerilor eroi, nimeni nu apărea la vre-o fereastră să le spue un salut, ori o încurajare, ori măcar să'i pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vească. Sacrificiul ce cântecul lor anunţa, naiv şi duios, nu trezea nici o vietate.

Când soldaţii ajunseră subt balcon, Andrei şi Vera se aplecară peste balustradă, ca să'i vadă mai bine, căci noaptea se apropia de-acum. Pe urmă, soldaţii trecură. Şi după ce se depărtaseră câtva în josul şoselei, brusc, cântecul lor încetă. Şi din nou nu se desluşi, în tăcerea serei, de cât cadenţa pasului lor larg, care ajungea din ce în ce mai stins.

Atunci Vera Grigorievna simţi întreaga dezolare ce se desprindea din el, şi spuse încet, aproape în şoaptă:

— Sărmanii!... Sărmănuţii de ei!... Ai auzit ce cântau?... Pe mine mă doare... nu ştiu cum... parcă ar fi ai mei... Mă doare! Nici nu ţi-aş putea spune cât!..

Ea se aplecă mai mult în spre Andrei, şi braţul ei gol, pe nesimţite, îi cuprinse gâtul. In ea se înfăptuia ceva nebănuit, o milă nespusă...

— Andriuşa, copilule, şopti ea aproape de tot de ochii lui care o priveau rugători, Andriuşa, te duci şi tu!... Şi tu ai să verşi sângele tău tânăr?... De ce? De ce să'l verşi?... şi cu mâna liberă ea începu să'i mângâe fruntea, părul, obrajii, genele, apăsat şi lung, şi totuşi cu degete aşa de subţire şi uşoare.

— Andriuşa, întrebă ea, te duci pe front? da? pleci?

El răspunse

— Da... poimâne... se isprăveşte concediul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Pleci? De ce? Să verşi şi tu sângele tău tânăr?... Toţi, toţi vreţi asta! De ce?

Vocea ei se făcea, fără voe, mai aspră şi mai aţâţată.

— Numai sânge!... Şi numai sânge tânăr!... Mi se pare, uneori, că n'o să se mai oprească niciodată puhoiul, şi că o să mă înnec în el... că o să ne înnecăm cu toţii în el!...

In inima ei se mânia ceva, se răscolea revolta isvorâtă din milă şi neputinţă. Ar fi vrut să oprească tot mersul lucrurilor in loc, ca să nu mai audă ceea ce auzea de ani de zile, şi să nu mai vadă şi să nu mai ştie nimic din faptele nebuneşti ale oamenilor. Acum însă era vorba de Andrei. Niciodată ca acum nu simţise ea ce înseamnă un om care trăeşte, care tremură şi doreşte.

— Nu te las să pleci! spuse ea... Auzi! Nu te las!... Destul sânge tânăr şi fără al tău! şi cuprinzându-i brusc capul, cu ambele mâini, îl trase la sânul ei şi îl strânse violent.

Dar pe urmă, încet, încet, se liniştì iar. Şi fiindcă soldaţii dispăruseră deacum, fiindcă în amurgul cenuşiu erau chemări mai dulci, fiindcă seara se umplea de farmece şi moliciune; şi fiindcă pe sânul ei desvelit erau buze calde, Vera nu se mai gândì de cât la minutul ce'l avea în faţă, şi nu ştiù nimic alta decât dorinţa ce-o năvălea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intreg lungul coastei Crimeei, dela Teodosia la Ialta, sta copleşit sub dogoreala apusului de soare. Aburi transparenţi îmbrăcau toate, culmea lanţului dn munţi, pădurile de pe culmi şi stâncele ce vârau colţuri cenuşii în apă.

Marea era deasă şi caldă. Vaporul luneca, la nici doui kilometri de ţărm, prin lichidul gras, cu gâfâeli obosite, ca şi cum ar fi purtat în el toată arşiţa din spaţiu. Dar seara nu mai era departe. Intinşi pe coperta vaporului, călătorii o aşteptau cu nesaţiu, şi pândeau, cu fruntea îmbrobonată, o cât de slabă adiere. Până la Ialta mai erau câteva ore de drum,

Andrei, culcat pe o coastă, cu braţul dus pe faţă, ca să-i fie adăpost, şi cu picioarele strânse, torcea în tăcere gânduri nerăbdătoare. Numai trei zile fusese pe front şi fugise, tras de dorul Verei Grigorievnei.

In sfârşit soarele dispăru. Căldura, încetul cu încetul, începu să se domolească şi în curând seara veni deabinelea. Vaporul luneca acum mai liniştit. Pe copertă, călătorii îşi schimbaseră locurile, respirau mai voios, şi vorbeau mai slobod şi mai uşuraţi. Andrei, rezemat, în picioare, de stâlpul dinaintea vaporului, privea înspre direcţia de unde aştepta să să ivească Ialta.

Toată ziua, chiar în timpul celei mai mari călduri,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numai gândul la Vera Grigorievna îl animase, amestecat cu o grămadă de amintiri tulbure şi proiecte nedesluşite. Idea ca fugise depe front se pierduse cu totul în şirul gândurilor lui; un sentiment unic, tare ca un farmec, şi câteodată pătrunzător de dulce, îi covârşea fiinţa întreagă. Pe dinaintea ochilor lui fâlfâia surâsul Verei, nimic altceva de cât surâsul ei, dar aşa de viu şi de constant, ca şi când surâsul acesta ar fi fost o fiinţă. Şi din când în când, i se părea că simte pe mâini, ori pe frunte, ori pe obraji, atingerea degetelor ei subţiri şi fine.

Între timp, noaptea venise pe neaşteptate. Acum, coasta eră întreagă învălită în umbre fără măsură. Marea eră neagră. Şi de odată, Andrei zări departe, ca plutind în spaţiu, farul Ialtei. Globul apăru ca un ochiu imens în noapte, un ochiu care se deschidea şi se închidea, când alb, când roz, când verde, monstruos şi totuşi prietenos. Se apropiau de port.

Când vaporul ajunse însfârşit în rada Ialtei, se desluşi atunci, drept în faţă, la nici doui kilometri, întreagă curba golfului, şi ţărmul cu linia întortocheată a caselor, din care două sau trei lumini mici clipeau nehotărâte.

Dar eră târziu, aproape de miezul nopţei. Atunci, călătorii băgară de seamă că vaporul se oprise din mersul lui rapid, că schimbase direcţia, şi că începuse să descrie un cerc în jurul lui însuşi. Şi tot atunci, în mijlocul mării, răsări, la vre-o două sute metri de vas, o barcă mică cu motor, care veneà înspre el, lunecând ca o nălucă pe deasupra apei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Brusc, o voce ajunse din barcă, o voce groasă, prin cornetul cu care vorbesc de obicei marinarii. Dar nu se deslușea nimic din cuvintele ce spunea Căpitanul vasului, de sus, de la postul lui de comandă, răspunse. Și după un timp vocea se auzi din nou. Și pe urmă, barca se învârti, se depărtă și în curând dispăru în întuneric, tot așa de subit cum se ivise... Vaporul însă se opri pe loc și se auzi huruitul ruginit al lanțului care lăsa ancora.

Abia atunci pricepură călătorii ce însemnau toate mișcările de adineauri, și aflară că vaporul nu puteà intrà în port, fiind prea târziu, și că aveau să aștepte acolo până dimineața.

Andrei, care la început nu vroia să creadă, rămase cu privirea aţintită asupra ţărmului, cuprins de un sentiment adânc și dezolat de neputință. I se părea că noaptea care trebuia s'o petreacă pe vapor, așa de aproape de Vera, și totuși în neputința de a o vedeà, avea să ție o vecinicie. Cheiul se desiușea înaintea privirilor lui cu speteaza lui de piatră, ușor ridicat deasupra nivelului mării, ca o desfidere încăpățînată. El recunoscu deslușit, drept în față, silueta îngrămădită și bizară a parcului, și în colțul din stânga, mai la o parte, singură, clădirea hotelului Orianda. Vera Grigorievna erà acolo!... Ea era așa de aproape! Și: el sta totuși singur, despărțit de ea, neputincios, neputincios!...

Sub el, marea dormeà, neagră. Și de o dată un gând îl năvăli, mai puternic de cât toate, un gând limpede și simplu. Dintâi, el șovăi un moment, se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

uită în jurul lui, întoarse capul şi desluşi, în spate, pe covertă, grupurile călătorilor celorlalţi, unii întinşi şi dormind deacuma, alţii vorbind între ei; pe urmă, brusc, se hotărâ. El îşi scoase încet încălţămintea, făcù din ea o legătură şi o puse alături, sufleca apoi pantalonii până mai sus de genunchi şi îşi scoase cămaşa, o făcu colac, o învălătuci bine în jurul brâului, o legă. După acea, rămase un moment liniştit, în aşteptare.

Intunericul se făcuse parcă mai des decât adineauri, călătorii se vedeau întinşi pe podea, sub formă de umbre fără contur desluşit. Andrei scoase picioarele peste copertă şi se uită în jos: subt el, apa se ghicea tăcută şi oare cum nedumerită.

Atunci, domol, el îşi dete drumul, lunecă de a lungul peretului, lipit de el, şi când atinse suprafaţa lichidă, împinse cu picioarul în vas, într'o destindere puternică a genunchiului, care îl duse la câţiva metri. Apoi, începù să înoate.

Şi pe dată, din contactul cu lichidul încă cald, corpul lui întreg fu năvălit de o sensaţie nespus de dulce. Marea i se păru moale şi bună ca şi cum ar fi fost amestecată cu untdelemn, şi timp de câteva minute el uită cu desăvărşire tot ce nu erà plăcerea care îl pătrundea. Braţul lui se strângea şi se destindea, în aceiasi cadenţă cu picioarele, măsurat, sigur şi fără sforţare şi pătruns inconştient de noţiunea că distanţa e mare şi că trebue să se ferească de a ostenì. Insă în lunecuşul corpului prin apă, toate simţurile lui erau covărşite de voluptate înceată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pielea lui primeà alintarea apei cu o satisfacţie nespusă şi alintarea pătrundeà mai departe, ajungeà la muşchi, la carne, la nervi şi mângăerea erà aşa de bine făcătoare, că el închise ochii, deşi era întuneric, ca s'o simtă mai adânc şi mai întreg.

Senzaţia aceasta ţinù câteva minute. După aceia corpul lui începu totuşi să resimtă o uşoară răcire, şi atunci el revenì la noţiunea reală a intreprinderei.

El ridică capul, privi ţărmul care se desluşea încă departe, şi schimbă ritmul înotului. O lumină mică sta neclintită pe ţărm, undeva, la stânga, el începu s'o urmărească şi pe măsură ce înainta, îşi da seama, lămurit, că distanţa se micşorează din ce în ce.

Intre astea, apa aveà mângăeri şi schimbări de temperatură subite şi curioase; ea punea în drumul lui straturi când mai reci, când mai căldicele, când reci de tot. El le simţeà, dar nu se mai gândeà la ele, preocupat acum cu totul de altceva. Şi deodată, ridicând din nou capul ca să vadă ţărmul, îşi dădù seama că nu mai are de cât cel mult o sută de metri. Atunci, răsuflând adânc, se avântă fără să se mai îngrijească de măsură şi de cheltuiala sforţărilor şi în curând atinse cheiul. Intr'o ultimă sforţare se agăţă de stâlpul înfipt în piatră, se ridică dealungul lui şi se aşeză pe lespede, obosit însfârşit, cu picioarele atârnate în gol, deasupra apei.

De jur înprejur, în noaptea nespus de liniştită, răcoarea muia siluete nedesluşite. Din grădini se răspândea parfum. Lumina de pe catargul vaporului atârna în aer, singură. Andrei se ridică şi pornì,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dealungul cheiului, în spre hotelul Orianda, călcând cu piciorul gol pe piatra netedă. Cum gândul lui era plin de dorința naivă și unică de a ajunge la Vera Grigorievna, el uită cu totul de goliciunea trupului său.

Când în sfârșit atinse pragul clădirei, el găsi ușa mare, dela stradă, dată în lături, ca și cum cineva tocmai ar fi eșit sau ar fi intrat acolo. El însă nu se miră. Hotărât, pătrunse în vestibulul larg și la lumina unei lămpi ce sta pe o masă, îl văzù gol, deși plin de umbre, și adormit, nepătruns, misterios, liniștit. El urcă atunci scara.

Sus, pe tot lungul coridorului, în dreapta și în stânga, stau înșirate la rând, ușile cenușii ale odăilor. Acea a Verei era aproape de capătul apus, Andrei merse până la ea și bătu de două ori în ușă, deslușit.

Intăiu, nici o mișcare nu'i răpune din năuntru, și numai după o pauză destul de lungă, o voce limpede și liniștită întrebă:

— Cine'i acolo?

Andrei răspunse:

— Eu Andrei!... am venit... iartă-mă că te scol...

Ușa atunci se deschise și în prag apăru silueta subțire a Verei, cu corpul îmbrăcat până jos în cămașa albă și cu obrazul serios și mirat.

— Dumneata ești? zise ea... Spune'mi...

— Da, făcu Andrei, am venit... uite, n'am putut.

Dar de o dată tănăra femee îi deslușì goliciunea bizară pentru ora și locul acelea, și fu cuprinsă de râs, un râs voios...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Andriuşa, ce comic eşti! Andriuşa, cum ai ajuns?...

— Vera Grigorevna, mi-a fost dor...

— Oh! ce comic eşti!... repetă ea... ce comic!...

Totuşi, ceva se muia în imina ei, care înţelese de o dată totul, şi răsul ei se făcu mai încet şi mai îngăduitor:

— Andriuşa!... băiatule!... drăguţule!... Vino!... intră!... Ce bine îmi pare că te văd!... şi prinzându'l de mână, îl trase înăuntru, şi închise uşa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

FUGA.

La Pericokop, o linie îngustă de câţiva kilometri, care desparte Crimeea de restul Rusiei, steteau de şase luni faţă în faţă armatele Sovietului şi voluntarii Generalului Vranghel. Dar în tot timpul acesta nu avuseseră loc decât mici hărţueli, ca şi cum nici unii, nici ceilalţi, n'ar fi îndrăznit să încerce o acţiune decisivă.

De câteva zile însă se vorbea cu insistenţă de o sforţare definitivă, ori dintr'o parte, ori din alta, ca să pue odată capăt stării nehotărâte ce se prelungise prea mult. Toamna era deacum în plin, şi iarna nu'i prielnică pentru a menţine ridicat moralul soldaţilor.

Dela Perikop până la Kertch, nu sunt de cât treizeci de kilometri, în zbor drept. Din zorii zilei, lo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cuitorii Kertchului începură să audă lovituri de tun ce veneau desluşit şi fără întrerupere, peste bălţile şi mlaştinele care umpleau distanţe. Nu mai încăpea îndoială că lupta începuse!...

Totuşi, nimeni nu putea încă spune, nici cine pornise atacul, nici în ce punct anume avea el loc; atât doar, că unii credeau întăriturile Perikopolui inexpugnabile, pe când alţii, partizani de ai bolşevicilor, sperau să'i vadă pe aceştia în scurt timp în oraş.

Pe la amiază, loviturile de tun se făcuseră mai dese încă, şi în oraş circulau de acum veşti neliniştitoare. Oameni grăbiţi treceau pe străzi, şi dacă se opreau un moment, ici, colo, era ca să'şi pue întrebări pline de grijă şi să arate teama ce o simţeau pentru ziua de mâine.

Totuşi, spre seară, lucrurile se mai liniştiră. Loviturile de tun se făcură mai rare, mai obosite, şi mai înfundate, ca învăluite de vată. Se spunea că bolşevicii fuseseră respinşi după primul atac, şi că voluntarii câştigau din ce în ce teren. Pe urmă, când se lăsă noaptea bubuitul tunului încetă cu totul o bucată de vreme; şi după ce reluă, ajungea răguşit, se destrămă în aerul umed şi se împrăştia, obosit, peste marea liniştită.

Dimineaţă însă, oamenii se treziră în faţa dezastrului complect.

Străzile Kertchului erau pline de ofiţeri şi soldaţi fugari, dintre cari mulţi răniţi, plini de sânge şi noroi, palizi, tremurând de febră, cu hainele murdare şi rupte, fără arme. Aceştia povesteau, în mersul lor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tărăgănat şi fără rost, dela o casă la alta, că atacul Roşilor fusese îngrozitor şi că nici o armată din lume nu li-ar fi putut rezista.

In Kertch se răspândi panică nebună. La fiecare sfert de ceas se arătau alţi soldaţi fugari. Ei spuneau :

— Roşii se apropie !

Partizanii bolşevicilor începură să iasă pe faţă la iveală, gata deacum să se arunce asupra burghezilor, unii pregătindu-se pentru furturi, alţii pentru mai rău încă. In schimb, ceilalţi trăiră clipe de groază nespusă. Ofiţerii îşi desbrăcau hainele, care pe unde putea; oamenii mai cu stare îngropau, pe înfundate şi cu înfrigurare, câte ceva din avutul lor, fie pe subt podelele odăilor, fie prin grădini ; alţii alergau să se ascundă afară din oraş. Mulţi, totuşi, dându-şi seama de neputinţa lor definitivă, aşteptau, resemnaţi şi pregătiţi la orice.

Numai cei mai compromişi faţă de regimul bolşevic, acei cari aveau să se teamă de vre-o răsbunare imediată, căutau disperaţi scăparea în fuga pe mare.

In port, îmbarcaţiunile, vapoarele, şalupele, bărcile cu pânză, motoarele, şlepurile, toate fusese luate cu asalt încă din primele ore ale dimin Scene de nedescris se petrecuseră. Cei cu star riseră cât li se ceruse, ceilalţi cerşiseră un l toate astea într'o învălmăşeală nespusă de şi pachete târâte, de gesturi disperate, de de plânsete.

Pe la unsprezece, cea mai mare par caţiuni erau în largul mării. O jumă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

târziu, se auzeau deacum împuşcături pe străzile oraşului, în timp ce avant-garda Roşilor îşi făcea intrarea pe la Nord.

Atunci, porni şi ultima navă, o barcă cu motor de vre-o şeapte tone încăpere. Căţiva, de pe mal, în picioare lângă legături şi pachete, îşi frângeau mâinile de disperare şi neputinţă, şi priveau cum se depărtează ultima scăpare, coaja cea de nucă plină cu fiinţe, pe care nu mai încăpuseră.

Barca se depărta, încet; la orizont erau împrăştiate, pe luciul nemărginit al apei, tot puncte, unele negre, altele albe, câte unul ajuns deacum departe de tot, ca o nălucă... Aşa se duceau, mânaţi de vânt şi de valuri, grupuri de Ruşi, bărbaţi şi femei, în voia unei soarte dela care nici unul nu aştepta ceva cu mult mai bun.

In spre seară, toate îmbarcaţiunile erau deacum departe în largul mării, împrăştiate, fiecare o lume deosebită, stingheră, străină, în mijlocul imensităţei.

Cerul se făcuse, între timp, cenuşiu. Ici, colo, câte un fulger îl străbăteà, o sgărietură în adâncurile lui, iute stinsă. Valurile se îngroşau repede, se făceau late şi supărate, şi săltau în hopuri fantastice şi totuşi îndemănatece.

Pe urmă, brusc, se făcù un întuneric ca de cerneală, compact, aprig, neîndurat, adânc şi mănios. Atunci, natura întreagă părù că se scufundă în iad.

Pe barcă, fugarii se strângeau tot mai tare unii în ceilalţi. Erau acolo doisprezece bărbaţi, şapte femei şi trei copii. Câţiva, înfricoşaţi, murmurară:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Furtună!... furtună!...

Vasul era purtat ca o jucărie. Câte-o sfâşiere luminoasă în nori umplea subit întreg spaţiul de fosfor, şi descoperea, timp de o secundă, drama care era în curs: pe lichidul des, fără capăt şi feroce ca o gură de bestie, barca cu grupul de oameni înghemuiţi, care dansa fantastic. Unde era scăparea?... Scăparea nu era nicăeri!...

Barca era când sus, pe un vârf de val, într'un echilibru tragic de clovn,când jos, între doi munţi de apă; şi când pe o coastă, şi când pe alta; şi era aşa de uşoară, aşa de ridicol de uşoară, de neînsemnată, un fleac de nimic, în timp ce sub dânsa, din adâncuri nebănuite, eşeau atâtea zvârcoliri, atâta ură pătimaşă şi elementară, că era un miracol că mai trăia. Unde era scăparea?...

Căpitanul, urmat de un marinar, se strecură în spaţiul strâmt de pe covertă, dela un capăt la celălalt al vasului, şi din când în când ţipă ceva cu glas zănatec, care se perdea în huet şi întuneric. Amândoi se împiedicau, se ridicau, strângeau pânze, rostogoleau un butoiu, lăsau jos catargul şi se agăţau mereu de frânghii, ca să nu cadă pe nas sau pe spate, în legănatul deşănţat al bărcei.

Barca, însă, nu'şi mai ştia de rost. Vârful ei se ridica, câteodată, drept în sus, ca şi cum ar fi fost gata să se dea peste cap şi numai o secundă mai târziu, vârful ei se îndrepta în jos, ca al unui peşte care s'ar fi repezit în spre adâncimi. Şi îndată după aceea, prin nu ştiu ce minune de necrezut, ea stătea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iar neatinsă, uşoară şi ridicolă, cocoţată pe vârful unei muchi de val. Valurile se jucau cu ea, un amuzament stupid şi tragic. Câte unul, care n'o puteà lua în cârcă, o înbrăncea într'o coastă şi se fărâmiţa în ea, împroşcând coverta cu apă amară; un altul mai neînduplecat, treceà peste bord şi spălà tot ce întâlnea în drum. Dar după aceea veneà un al treilea, năvalnic şi imens, o ridicà sus de tot şi fugea, ca ea să se scufunde într'un abis ce nu se mai sfârşia.

Fugarii, pe dânsa, se înghemuiau tot mai strâns, tot mai îngroziţi. Nu vorbeau însă nimic, aşteptau şi gândeau poate: „Suntem pierduţi!... Deslănţuirea elementelor fusese aşa de covârşitoare, că din primul moment îi înspăimântase pe toţi şi le luase putinţa de a vedea ori simţi altceva decât nesfârşita lor micime în haos. Nici unul nu imagina că ar fi putut lupta contra naturei, nici unul nu se gândea la putinţa măcar a vreunei încercări. De aceea se strângeau unii în ceilalţi într'un suflet comun, într'o groază unică şi într'o conştiinţă comună de zădărnicia definitivă a ori cărei acţiuni.

In jurul lor erà un huet imens, nesfârşit, neîntrerupt, de mii de ciocane pe mii de nicovale şi de mii de guri de tun, cu trozniturі pârâitoare deasupra lor, în spaţiu şi cu zguduiri prelungi sub ei. Femeile tremurau şi tăceau şi nici măcar copiii nu plângeau. Ei erau un grup de fiinţe unic pe toată suprafaţa globului... Câte un fulger fantastic sfâşia spaţiul şi atunci, timp de o secundă, se vedeà cerul şi marea grămadă, îmbrăţişate, şi nimic altceva.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intre astea, motorul se oprise... In odăiţa maşinei, mecanicul şi ajutorul lui lucrau din răsputeri contra dezastrului. Ei erau, în lumina cărbunilor cari începeau să se stingă, negri şi tragici.

— Ei, Mişa, nu vrea?

— Nu vrea!

— Păgână vreme!... păgână vreme!... repeta bătrânul.

Dealtfel, nici n'ar fi servit la mare lucru motorul cela neînsemnat în lupta neegală cu valurile. Apa năvălea mereu la maşină. Cei doi oameni luptau din răsputeri s'o deie afară, bătrânul ţinând luleaua strânsă între dinţi, stinsă de mult.

— Păgână vreme!... păgână vreme!...

Intre timp, afară începuse să plouă. După stropi mari şi groşi, cari veniseră ca un sfârc de biciu, curgea acum din spaţiu un şiroi neîntrerupt, străbătut de fulgere şi de pocnete prelungi.

Totuşi, peste toate domină încă mugetul imens şi turbat al mării.

Abia după câtva timp fulgerile se făcură mai rare, scurte şi depărtate, şi începù să se audă desluşit pleoscăitul stropilor de ploae în mare. Atunci şi valurile încetul cu încetul se mai domoliră. Dar de jur împrejur se făcuse o aşa beznă, cum trebue să fi fost la începutul lumei, atunci când lumina nu se ivise încă.

Ploaia ţinù toată noaptea, până'n zori. Şi a doua dimineaţă, ca prin farmec, marea era netedă, lină, fără nici o urmă de valuri, doar cu o coloare tulbure

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care arătă nu ştiu ce amintire a zbuciumărilor ce'i răscolise fundul. Barca plutea pe ea leneş, fără ţel.

Fugarii se treziră şi ei din lumea nebănuită şi dureroasă în care trăiseră lungile ceasuri ale întunericului. In membrele lor, unde apa pătrunsese neîntrerupt, ei păstrau aducerea aminte nedesluşită, dar constantă, a unui vis grozav. Feţele lor erau murdare şi istovite.

Cu toate astea, încet, încet, ei desprinseră strânsoarea care îi lega şi începură să se despartă unii de ceilalţi... Fără ca ei să-şi dea seamă, solidaritatea neputincioasă care făcuse din ei în momentul pericolului de moarte, o carne unică, se destrămă acum, se disolva. Liniştea ce domnea pretudindeni şi siguranţa în care se credeau acum, îi făcea se redevie, fiecare, el însuşi. Şi atunci, fiecare din ei începù să simtă foamea propriului stomac şi grija de a'l mulţumi, fără discuţie.

Ei desfăcură legăturile şi pachetele pe cari în graba fugei apucaseră să le ia cu ei, şi deşi apa pătrunsese pretutindeni şi toate erau ude, reuşiră totuşi să înjghebe un samovar. Şi în curând, fiecare bea ceai şi mănca din biete merinde de fugari.

Aerul era senin şi marea calmă. Nicăeri, pe tot orizontul, nu se zărea nimic. Unde erau celelalte vase care plecaseră din Kertch în ziua precedentă? Ce făcuse din ele furtuna şi furia valurilor?

Ziua întreagă fu liniştită, a doua zi tot aşa şi a treia asemeni. Barca, căreia i se reparase motorul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţinea direcţia mereu spre sud, dar mergea greu şi încet. In ziua a patra merindele se apropiau deacum de sfârşite şi căpitanul hotărâ economie strictă la apă. Ziua a cincea fu grea de tot. Dar în spre seară, călătorii zăriră coasta. Atunci, cu toţii respirară uşuraţi şi deşi mai aveau încă mult până să ajungă şi trebuiau să petreacă încă noaptea aceea pe vas, ei începură să se pregătească de debarcare.

In dimineaţa următoare, barca se găsea la o depărtare de cel mult cinci mile de ţărm. Era coasta Anatoliei, nu departe de malul asiatic al Bosforului. Călătorii se bucurară.

Dar cu cât se apropiau mai mult de ţărm, cu cât se desluşea mai limpede liniile coastei, ici formate din culmi pleşuve, ori acoperite cu păduri, colo din îngrămădiri de case, şi cu cât se învedera simţurilor lor acţiunea materială a călcărei pe pământ străin, cu atât ceva greu şi nedumerit li se strecura în inime. In faţa imensului necunoscut, fără voe şi fără să-şi dea seama, ei iar se strângeau la un loc şi se apropiau mai intim unii de alţii. Şi o întrebare începù să se înalţe în mintea lor, la toţi aceeaşi, tot mai tenace, mai copleşitoare, mai dureroasă:

— Ce avea să fie necunoscutul ce le sta în faţă? Ce forme avea el să îmbrace? Din ce erà făcută ziua de mâine?...

Şi atunci, cu ei se întâmplă ceva curios de tot. Barca şubredă, uşoară, o jucărie de nimic pe nesfârşitul mărei, care erà să le fie mormânt, ei toţi o sim-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţiră ca pe un culcuş drag şi sigur. Fiindcă trebuiau în curând să se despartă de ea, ar fi vrut să nu se despartă. Şi fiindcă pământul străin ce aveau să calce în curând, li se înfăţişă ca un necunoscut înfricoşător, ei simţiră că le era nespus de dureros să deslipească tălpile de pe podelele vasului, ca şi cum acolo ar fi prins rădăcini, ca într'o humă scumpă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VASRAJDENIE.

Aşa îi zicea vaporului, un vas destul de vechiu, dar care se ţinea încă bine, lat şi scurt, turtit la proră şi pupă, şi cam greoi în armura lui vopsită cenuşiu.

El se legăna domol pe apă, alăturat cheiului; şi cele două catarge ale lui se înălţau, simplu şi liniştit, în aerul încărcat de ceaţă.

Maşinele erau subt presiune, ancora fusese trasă, şi nu se aştepta ca să'l pornească din loc, decât comanda căpitanului şi şueratul lung, răguşit, straniu, al aburului gâtuit la eşirea lui intempestivă din maşină.

Cheiul portului Batum era animat, căci rude şi cunoscuţi veniseră să'şi ea, încă în ultimul moment, rămas bun dela cei cari plecau. Toţi călătorii erau pe punte. Ei erau însă puţini la număr, de oarece

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vasrajdenie, vapor de marfă, era cu totul lipsit de cabine, şi nu luà de cât călători de favoare, sau negustori cari aveau marfă pe el. De data asta el ducea la Teodosia, în Crimeea, o încărcătură de baloturi de bumbac, de hârtie şi de bidoane de petrol, destinate armatei voluntare a generalului Vranghel.

In sfârşit sirena fluieră şi vaporul începù să se mişte din loc, greoi, întâi cu coada, ca un peşte. Un fum negru şi gras se împrăştia în spaţiu, care îl învălui un moment. Apoi, brusc, sirena tăcù, cu suflul tăiat. Şi atunci se auzi desluşit, în tăcerea care urmă, gâlgâitul apei deplasate, şi răsuflul puternic, neînfrânat, învingător, al pieptului lat care îşi croia drum prin valuri.

De pe punte fluturară batiste şi de pe cheiu altele le răspunse. Cuvinte scurte furà strigate, dela unii la alţii, cuvinte care nu se desluşeau decât ici, colo, — ultime sfaturi inutile, ori poate vre-un adio mai duios — şi brusc, se făcu tăcere. Orice legătură, între cei depe mal şi între cei depe vapor, se rupse cu desăvârşire, parcă ar fi ascultat de un cuvânt secret. Vaporul se depărta.

Cei de pe ţărm îl priveau ca pe un obiect aparţinâne deacuma unei alte lumi...

Plecarea vaporului Vasrajdenie ar fi trebuit să aibă loc încă înainte cu patruzeci şi opt de ore, însă în ultimul moment veniseră veşti neliniştitoare din Crimcea. Se spunea că bolşevicii începuseră ofensiva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la Perikop şi că frontul armatei generalului Vranghel fusese rupt. Atunci, bine înţeles, căpitanul stătuse la îndoială dacă să plece şi notărâse să aştepte lămuriri.

Insă lămuriri nu veniseră de nici un fel, care să confirme dezastrul. Din contra, cei câţi-va călători îl credeau cu totul imposibil. In special Dimitrie Schedlovski, fostul guvernator al Ekaterinoslavului, care ducea în tovărăşia a doui Elveţieni, încărcătura de bumbac şi hârtie, demonstrase căpitanului, cu cifre şi harta în mână, că întăriturile Perikopului nu puteau fi luate. Şi astfel după patruzeci şi opt de ore de tergiversări şi nesiguranţă, vaporul pornise totuşi

Acum el se depărtă în spre larg şi lua plin mers.

Pasagerii se coborâră într'o încăpere destul de strâmtă, alături de cabina secundului, unde aveau de altfel să petreacă tot drumul, căci cum am spus vasul fiind destinat comerţului, era lipsit de încăperi Ei erau în totul şapte la număr.

Dimitrie Schedlovski, fost guvernator general al Ekaterinoslavului pe vremea Ţarului, un om de vre-o cincizeci de ani, vioi, cu barbişon, şi cu maniere afabile. Apoi cei doui Elveţieni care îl însoţeau, negustori pacinici. Pe urmă, un colonel rănit, doui comercianţi evrei din Sinferopol şi în sfârşit Mezentzov, fost bariton al operei din Petersburg şi nu cu mult în urmă ofiţer de cazaci în divizia lui Schkuro, pe limpul celebrei înaintări a acestuia contra bolşevicilor, înaintare presărată cu prădăciuni, pogromuri, siluiri şi alte nelegiuiri rămase de pomină.

Mezentzov ăsta era un tip curios. Trecuse prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

multe în viaţa lui, băuse multe şi din tot felul de băuturi, ceeace îi luase se fusese mai bun în vocea lui, care trebuie să fi fost minunată altă dată, pe când cântă pe Evghenie Oneghin la opera din Petersburg, şi făcuse tot felul de lucruri şi de datorii. In ultimile săptămâni locuise în Tiflis, unde dăduse câteva concerte. Dar mânat de temperamentul lui aventuros, părăsise Tiflisul, şi se ducea acuma să se angajeze în rândurile armatei voluntare a lui Vranghel.

Nasul lui se ridică cărnos, grav, voluptuos şi sfidător, în mijlocul obrazului, complect ras şi brăzdat de sbuciumări, pe care îl domină cu amploare. Pe cap purtă căciula Cerkezilor, în timp ce trupul lui, înnalt şi mlădios, era învălit în haina cenuşie, cu glugă albă pe spate, a călăreţilor din munţii Caucazului. Pe picioare purtă cizme uşoare, fără tocuri şi la brâu kindgear.

— Ei, acum o să vedem şi Crimeea, Dimitrie Petrovici, se adresă el lui Schedlovski, cu care se cunoştea de mult.

— O s'o vedem, răspunse acesta, bine înţeles că o s'o vedem. Dar spune'mi, ce'ţi trebuie dumitale Crimeea, dragul meu?... Nu erai mai bine la Tiflis? Nu ştii că la Vranghel nu se găsesc nici un fel de băuturi, că sunt înterzise cu străşnicie?... N'o să'ţi lipsească «Napareuli»?... Hei, ai băut mult Napareuli în Tiflis, ce?... De ce ai plecat?... Zeu, nu te înţeleg...

— Nu ştiu, spuse Mezentzov, nu ştiu! Aşa sunt eu, nu pot sta multă vreme într'un loc. Trebuie să schimb, să schimb mereu. Când întârzii câtva timp

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unde-va, mi se pare că încep să mor, că trupul meu se strânge, şi că pământul începe să se lase subt mine... Poate că e o boală, asta. Şi cântatul meu se duce... Numai câte odată cânt bine.

— Dumneata eşti bariton, nu'i aşa? întrebă colonelul. Te-am auzit la Tiflis, ai voce splendidă. Ce'ţi trebue să fii ofiţer?

— Ei, asta e altă ceva, răspunse Mezentzor, şi răse.

Cei doi Elveţieni stăteau într'un colţ şi vorbeau liniştit de afaceri, ori poate de altă-ceva, în jargonul lor gutural.

— O să avem vreme bună, ce credeţi? întrebă Schedlovski, care între timp îşi aşezase bagajele.

— Deocamdată nu'i nici un semn la orizont, spuse unul dintre negustori evrei, marea pare liniştită. Dar asta nu înseamnă nimic. Marea e aşa, nu ştii nici odată... Pe când te aştepţi mai puţini, începe subit să se mişte ceva în burta ei... Deocamdată, vremea e bună. Numai vaporul ăsta al nostru e o cocioabă veche. Ţine el?... Şi mai ales să scăpăm când vom intra în apele Crimeei, de bolşevici. Ştiţi, acum ei esă la vânat din Nodorossisk... Săptămâna trecută au prins o barcă cu motor. Se spune că au un submarin, dela Germani, — e adevărat?

— Eu nu pot crede astea, zise Schedlovski, e ca şi cu minciunile care circulau că au rupt frontul la Perikop. Asta nici nu e posibil. Ştiţi ce e Perikopul? E mai tare decât Verdun. Li-ar trebui cel puţin şase luni de bombardament, asta e clar ca ziua. Ce spui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dumneata, colonele, se adresă el colonelului, care se aşezase pe o bancă şi ţinea întins piciorul lui rănit.

— Nimeni nu ştie, răspunse acesta, e aşa un lucru că nimeni nu poate spune.., Vezi dumneata...

Intre astea, ora prânzului se apropiase. Vaporul era de-acuma în larg. Depe punte se zăreau, departe, în urmă, culmiile cenuşii ale Batumului, cari străbăteau prin ceaţa albicioasă. Vasul luneca liniştit pe valuri, şi doar rar de tot se ridica brusc ceva mai sus, ca şi cum ar fi dat de un hop.

Schedlovski care se suise pe punte, veni să spue celorlalţi :

— Mergem bine !... Inaintăm bine de tot... Ajungem cu siguranţă poimâne în spre seară la Feodosia.

Era bucuros, bine dispus, şi bărbişorul lui sublinia satisfacţia obrazului, în care ochii rotunzi şi neasfâmpăraţi alergau voios.

— Luăm prânzul, ce ?... Se apropie ceasul fatal !... continuă el, citând un vers al lui Puşkin.

Dealtfel, negustorii evrei din Sinferopol deschiseseră deacum o valiză, din care scoseseră carne afumată, ouă răscoapte şi o jumătate de curcan fript. Unul din ei ştergea un păhărel cu o bucată de hârtie curată şi celălalt desfunda o sticlă cu vodkă.

— Domnilor, se adresă el celorlalţi călători, fără deosebire, după ce scoase dopul, domnilor, poftim de gustaţi !... Poftim !... nu vă jenaţi !...

Schedlovki spuse : «Mulţumesc... Mulţumesc»! Insă Mezentzov se apropie fără a sta mult la îndoială.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nasul lui se ciugulise şi aspiră ascuţit, ca un ogar căruia vântul îi aduce miros de vânat...

— Bucuros, făcu el, bucuros!... şi dintr'o singură înghiţitură goli toată votka din păhărelul ce'i întinsese negustorul. După acea, el rămase un minut întreg cu păhărelul în mână, în timp ce nările îi palpitau şi ochii i se închiseră pe jumătate, ca să contempleze recules, senzaţia minunată ce se strecura în el.

— E bun, e bun rachiul!... adăogă el apoi. Imi permiteţi să vă cer încă un păhărel?

— Cum nu!... vai de mine!... spuse negustorul, cu bunăvoinţă, şi umplu din nou păhărelul.

Dar de data asta Mezentzov îl deşartă pe îndelete, cu precauţiune, ca să guste în întregime şi cât se poate mai îndelungat rachiul; şi când îl puse în sfârşit jos, el mai constată odată:

— E bun... nu'i nimic de zis. De unde l'ai luat?

— E din fabrica lui Smirnow.

— Aha, presupunem eu...

Pe rând, băură şi ceilalţi din votka evreului, şi gustară din bucăţile oferite. Pe urmă, fiecare îşi scoase mâncarea, şi cum aveau şi băutură, în curând atmosfera se încălzi, obrajii se îmbujorară şi glume începură să fie spuse. Schedlovski, căruia îi plăcea vinul roş, luase cu dânsul vreo cincisprezece sticle. Elveţienii râdeau greoi şi compact.

Şi apoi Mezentzov începu să cânte.

Dintru'ntăi, cântatul lui, e adevărat, trădă o oare care silă, ca şi cum ar fi plătit o datorie pentru băutura şi mâncarea ce i se oferise. Vocea sună

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

monoton şi plictisit. Mai pe urmă însă, când nu ştiu ce ardoare îl cuprinse, şi când începu să cânte romanţe căzăceşti, glasul lui se făcu animat, viu, şi se umplu de o poezie nespusă şi de un farmec neasămuit.

Colonelul lăcrima, negustorii din Sinferopol steteau cu cotele pe genunchi şi Schedlovski îşi mângâia barbişonul.

Pe urmă, Mezentzov se întinse cu faţa în sus şi adormi.

Seara fu rece, fără stele, cu lumina singuratecă de sus de pe catard, şi cu silueta stranie a căpitanului ori a secundului, depe puntea de comandă. Călătorii se culcară de vreme.

In ziua următoare, dimineaţa se arătă caldă şi senină. Dar pe la amiază, un vânt aspru începu să sufle dela apus, şi valurile se făcură mari cât vaporul. Acesta era scoborât şi ridicat ca o jucărie fără farmec. Spre seară însă, iar se calmă totul.

In ziua a treia, pela zece dimineaţa, deodată se desluşi, la o depărtare mare de tot, coasta Crimeei, o linie numai, dar aşa de clară în aer, că ochiul cel mai slab ar fi putut'o deosebi. Călătorii se urcară cu toţii pe punte şi cercetând distanţa, tălmăciră că cel mult în spre seară vor putea acosta. Şi de aceia se mirară nespus când un marinar care trecea, întrebat, ridică din umeri, râse şi răspunse scurt:

— Mâine.

Intre astea, Mezentzov par'că devenise alt om. El nu mai lua de loc parte la convorbirile celor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lalţi, se făcuse nervos şi neastâmpărat, şi refuza chiar să bea, cu o încăpăţinare neexplicabilă. Numai din când în când scăpa de printre dinţi o frază mereu aceaşi.

— Aş, vrea să nu merg într'acolo!.. Aş vrea să nu fi plecat!

— Ce'i cu dumneata, omule?, se mira şi rădea Schedlovski, care nu pricepea nimic din schimbarea asta subită.

— Aş vrea să nu merg într'acolo!... răspundea atunci celălalt, ursuz.

El sta întins cu faţa în sus, pe mantaua ce şi-o asternuse pe podea, ceasuri întregi, apoi, fără motiv, sărea în picioare, se urca pe punte, se scoboră înapoi şi iar se întindea...

Şi iar repeta cuvintele disperate:

— Aş vrea să nu merg într'acolo!... Aş vrea să nu fi plecat!...

In dimineaţa zilei a patra, pe la ceasurile nouă, în sfârşit Vasrajdenie se afla deacum în faţa portului Teodosia, la o distanţă de cel mult trei mile de ţărm. Tot oraşul se vedea lămurit, cu linia joasă a caselor sale mărunte, aşezate în jurul scobiturei de nisip care formează golful. Călătorii, strânşi pe copertă, căci îşi făcuseră deacum bagajele, contemplau apropierea crescândă de cheiu, şi erau pătrunşi de sentimentul obicinuit de uşurare al oamenilor cari după un drum lung se apropie de popas. Chiar Elveţienii fumau domol din pipe, şi priveau cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plăcere portul. Cel mai înalt, un om de vre-o patru zeci de ani, cu ochelari, îşi scosese şapca de călătorie, îşi netezea părul tăiat scurt şi zicea:

— In curând ajungem. E bine...

Mezentzov singur lipsea de acolo. El se scoborâse neobservat în odae, şi, în lipsa celorlalţi, doborât de o jale nespusă, disperată, neputincoasă, cotrobăise printre bagaje, dăduse de o sticlă cu vodkă, şi o băuse până la fund, aprig şi zănatec. Asta îl doborâse. Totuşi nu putea adormi, ci sta întins cu faţa în sus, cu ochii deschişi, tulburi şi sticloşi, în timp ce nasul lui avea tresăriri desnădăjduite şi dureroase.

In starea asta îl găsiră ceilalţi, când ajunşi de acuma în port, se scoborâră în cabină ca să'şi scoată bagajele şi să le ducă pe punte. Gluga lui albă lunecase alături, căciula îi căzuse de pe cap, şi părul lui fin, uşor, lung şi frezat se resfira în desordine pe manta.

— Ce-i cu dumneata? îl întrebară Schedlovski şi unul din negustorii evrei, speriaţi de aspectul lui, încercându-se să-l ridice. Ce ai?... Ţi-e rău?... Haide, scoală-te!... Am ajuns de-acum la Teodosia.

El însă se înţepenea, făcu un gest larg, ca la teatru, şi gemu cu o voce pe care nu i-o cunoşteau:

— Aş vrea... aş vrea... să nu ajung... nici odată... nici odată!...

Totuşi, ceilalţi reuşiră după multă trudă să'l pue pe picioare, şi să'l scoată afară de acolo. Şi când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fură cu toţii din nou pe punte, vasul nu mai era de cât la cincizeci de metri de ponton. El îşi încetenise de-acum mersul, şi în sunetul prelung al sirenei, manevra domol curba de acostare.

Pe cheiu nu se aflau de cât câţi-va oameni. Doar într'un colţ, un grup de vre-o două zeci de soldaţi, făceau careu în jurul unei mitraliere, care se zărea tupilată. Alături, un ofiţer scund, cu faţă de tatar, şi ochii mici şi ascuţiţi, ţintea privirea neîntrerupt asupra vasului. Dar nimic neobicinuit nu era, altminteri, în înfăţişarea lui...

Şedlovski zise: «Iată şi soldaţi!», şi râse binevoitor, apoi căută cu ochii lui vioi pe cheiu, ca să dea de vre-un hamal.

— Ce dracu facem! relua el, nu văd nici un hamal!... Am să rog un marinar să'mi dea jos bagajele, şi întoarse privirea către Mezentzov, care sta rezemat de un stâlp, cu ochii holbaţi.

— E beat de tot, baritonul! gândi Schedlovski.

Mezentzov, însă, se trezise îngrozit din beţia în care îl bagase alcoolul. Ochii lui mari deschişi priveau cu o teroare nespusă în spre grupul de soldaţi, spre mitralieră, spre ofiţer. El ar fi vrut să strige, să se zbată, să se arunce în apă, dar era ţintuit locului de o putere supraomenească, care făcuse picioarele, mâinele şi graiul lui de plumb. Numai ochii priveau înebuniţi...

Tocmai atunci vasul se lovi, în acostare, de pon-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ton. Mezentzov simţi şocul până în fundul inimei, şi inima i se opri pe loc. Schedlovski spuse :

— Ei, acum am ajuns în adevăr!... şi îşi mângâe barbişonul, satisfăcut.

— Dar ăştia sunt bolşevicii... ăştia suni Roşii !... murmură, alături, vocea colonelului.

— Ce ?... ce ?... zise Schedlovski, întorcându-se. Insă soldaţii erau de acuma pe punte, mitraliera era indreptată contra călătorilor, şi ofiţerul se apropia, cu un rânjit grozav din ochii lui mici de kalmuk.

— Stăi !... ţipă el, stăi !...

Schedlovski, care nu înţelesese încă, se supără :

— Ce vreţi ?... Eu sunt Schedlovski, guvernatorul general al Ekaterinaslovului...

— Ei, da !... Chiar asta căutam, râse ofiţerul, bine ai venit ! — Nu vă mişcaţi !... ţipă el apoi, în timp ce soldaţii înconjurau grupul, sunteţi arestaţi !..

— Cum ?,.. ce ?... reluă Schedlovscki, cu o mirare nespusă şi cam comică, pe obraz şi în barbişon-Vranghel ?..

— Vranghel ?... râse atunci ofiţerul, şi cu el soldaţii, să fii sănătos !... Vranghel e departe acum... voiajează... e poate la Constantinopol. Aici e acum Republica... socialistă... federativă... sovietică !... Asteaptă, ai să vezi !... Ei, luaţi'i !... ordonă el apoi soldaţilor... Mai repede !

Călătorii se supuseră fără nici o rezistenţă aşa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de neașteptată era situația. Mezentzov se mișca ca îndobităcit. Schedlovski află, cu stupefacție, că frontul fusese în adevăr rupt la Perikop, și că numai în două zile toată Crimea fusese invadată.

Străzile orașului erau pustii, deși nu sunase încă ceasurile douăsprezece din zi. Arestații, încadrați de opt soldați, nu întâlniră nici un fel de curiositate, chiar la puținii trecători ce se iveau ici, colo, pe drumul înspre închisoare. Magasinele erau toate închise. Nu știu ce greutate neexplicabilă apăsa în atmosferă și se lăsa chiar peste obiecte neînsufletite. Astfel se înfățișa începutul caracteristic al guvernării bolșevice.

In închisoare, cu toții fură băgați în aceeași odae unde rămaseră toată după masa. Pe la opt seara, ușa se deschise și în prag aparu ofițerul care îi arestase. Fața acestuia însă nu mai rânjeà acuma, ci era sălbatecă. El chemă pe colonel, pe Mezetznov și pe Schedlovski, și ordonă aspru și scurt :

— Haide !... Mai iute !... Mai iute !...

Atunci, se făcu în încăperea cea scundă o tăcere nemaipomenită. Singur Mezentzov, care se desmeticise, se îndreaptă, ochii lui scăpărară și nasul lui se ridică provocător și mândru. Apoi, toți trei fură scoși afară, scoborâți pe o scară, și duși într'o curte îngustă, cu un zid negru în fund.

Aici, ei fură lipiți de zid. Și atunci, brusc, ofițerul scoase din buzunar un revolver și țipă către Schedlovski care era la margină :

— Deschide gura !... deschide gura !...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aceasta, speriat, stupid, fără să stie ce face, se supuse. Tătarul băgă iute ţava înăuntru, trase, lovitura porni înfundată. Creeri se împrăştiară pe zidul cenuşiu.

Şi tot aşa de scurt fură împuşcaţi Mezentzov şi colonelul, de doui soldaţi.

Pe urmă trupurile fură ridicate şi duse de acolo.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

REFUGIAŢI.

Ossip Mironovici vinde flori, buchete mici de violete, şi buchete mai mari, de trandafiri, pe un colţ de trotuar din cartierul Pera.

Ossip Mironovici e prost înbrăcat. El poartă o cămaşă rusească, cârpită şi de o culoare cam tulbure, pantaloni largi şi prea scurţi, ţinuţi de o curea de piele, şi ghete rupte, din care una ruptă de tot, cu tocul strâmbat, scâlcit, grozav de obosit. Insă Ossip Mironovici are ochi albaştri, copilăroşi, adormiţi, cari lunecă peste trecători, fără mirare şi fără întrebări.

El e refugiat din Rusia, de vre-o câteva luni de zile, şi în timpul ăsta, poate chiar fără să-şi dea seamă, s'a schimbat grozav de mult. Eu cred că necazurile nu i-au dat răgaz să se gândească la transformarea lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Inainte, era gras, bărbia îi era în totdeauna proaspăt rasă, iar piciorul lui, îmbrăcat în cizmă, călca hotărît pe pământ, conştient că aparţine unui om cu situaţie în societate. Acum, el vinde flori în Pera. Barba lui nu mai e rasă de cât din întâmplare, iar burta i-a dispărut cu desăvârşire, căci aşa se cade în comerţul pe care îl face...

Şi cu toate astea negustoria tot n'a învăţat-o. Deşi a vândut, de când e refugiat, şi jurnale,şi cărţi de joc, şi pe urmă ţigări şi chibrituri, şi pe urmă alte lucruri, el tot nu se pricepe încă cum se cade la negoţ. Aşa, el nu oferă nici odată buchetele de flori, nu le prezintă trecătorilor, nu insistă şi nu ştie să facă preţul; iar dacă câte o damă se opreşte şi cumpără, lucrul acesta mai că i se pare curios... Doar de mâncat n'a fost niciodată sigur că o să mănânce în fiecare zi.

Se întâmplă însă lui Ossip Mironovici, din când în când, să aibă şi zile mai bune. Aşa, pe ziua de azi a câştigat o sumă destul de frumuşică: două lire. Atâţia bani, la un loc, n'a avut el de multe săptămâni. De aceea, când i-a numărat încă odată şi s'a convins că în adevăr sunt două lire, firea lui se înfioară, el se simte mişcat şi în acelaş timp străbătut de o voioşie tânără şi curioasă.

Dar îndată după aceea, pe nesimţite, un sentiment de tristeţă îl cuprinde, căci în mintea lui se nasc o mulţime de trebuinţi, şi făcând socoteală, îşi dă seama că i-ar trebui cel puţin de zece ori două lire ca să le satisfacă chiar în parte numai. Şi atunci, faţă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

desăvârşita lui neputinţă în lupta vieţei, gândurile lui se întunecă şi se opresc pe loc...

Ossip Mironovici priveşte buchetele de flori cari visează şi ele, în coşul aşezat pe colţul trotuarului şi îşi răspândesc sufletul, fără precupeţire, în parfum suav.

— Ce să mai aştepte degeaba? gândeşte el, tot n'o să mai câştige mare lucru!... Câţi-va piaştrii mai mulţi, tot n'au să schimbe soarta lui!... Tot n'o să poată cumpăra câte îi lipsesc, atâtea lucruri!.. Şi mâine nu va trebui iar să reînceapă aceeaşi vânzare pe acelaş colţ de trotuar?.. în nepăsarea aceleaşi mulţimi împestriţate, de Greci cu fesuri, de Armeni grăbiţi, şi de ofiţeri aliaţi, cari se încrucişează în Pera?

De aceea se şi hotărăşte să închidă magazinul, cum îi zice coşului cu flori, şi să plece.

De altfel, îi era foame şi sete. Şi când se gândi că azi o să mănânce mai bine, şi o să bea, uită de odată totul, şi griji, şi amărăciune, şi neputinţă, şi revolta care începuse să iasă din fundul inimei lui unde dormea de luni.

— Avea să mănânce şi să bea!... El se simţi uşor, hotărît, bucuros şi cuprins în întregul lui de necesitatea elementară de a satisface dorul trupului cât mai grabnic, mai copios şi mai definitiv. Şi porni înspre un restaurant, cu paşi greoi dar iuţi.

In sfârşit, Ossip Mironovici, luase loc la o masă şi în faţa lui sta o sticlă cu vodkă, de cel puţin un sfert de litru. El o privea gânditor, cu o licărire stranie în ochii lui de obicei adormiţi, căci băuse de acum două păhărele...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce bine te simţi când bei!... gândea el, privind sticla cu un fel de admiraţie religioasă, cu sentimentul nedesluşit al credinciosului în faţa divinităţei, făcătoare de minuni şi dătătoare de bucurii. Căci nici odată nu simţise mai desluşit şi mai hotărît, nimicinicia fiinţei sale, şi tot aşa, misterul ce trăia în alcool. In privirea cu care învăluia sticla, era nedumerire amestecată cu credinţă, şi era în acelaş timp încredere nemărginită în puterea ei...

Atunci, încet, mai bău un păhărel.

Pe urmă mâncă o salată de tomate, şi friptură, şi încă ceva. Şi după ce isprăvi, gândi:

— E bine să mănânci!...

El gândi asta cu siguranţa neclintită că nu poate fi desmințit, căci simţea lămurit toată binefacerea ce i se strecurase în trup. Iar când după aceea mai bău un păhărel de vodkă, la trecerea lichidului prin gâtlej, cu bucuria lui care arde, şi încălzeşte, şi tulbură, şi moleşeşte, el resimţi în mod covârşitor, tot miracolu ce se înfăptueşte din împerecherea cu elemente alese.

Aşa, încetul cu încetul, Ossip uită totul, şi viaţa care nu e bună, şi trecutul, şi mizeria pribegiei, şi dezolarea conpatrioţilor, şi vrajba nebunească a oamenilor. Ochi lui, albaştrii şi copilăroşi, începură să lunece prin sală, peste oameni, peste viaţă, peste visuri...

Alături, la o altă masă, un om cu barbă neagră neglijată, şi cu fruntea neobicinuit de mare, brăzdată de încreţituri nenumărate, mânca lacom. Ossip Mironovici îl recunoscu. Nu ştia cum îl chiamă dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îl văzuse dese ori pe străzile Galatei şi Perei, ghicind în mersul lui aceleaşi preocupări, şi griji şi nesiguranţă, ca în propriul lui mers. Ştia că e rus, şi îl recunoscu acum mai bine decât dacă l'ar fi cunoscut.

— Uite, gândi Ossip Mironovici, şi el mănâncă ! Trebue să fi căştigat şi el ceva!... şi simţi, în inima lui, o bucurie curată, cinstită, frumoasă, că'l vede pe celălalt mâncând. Şi atuci, în ceaţa care îi înconjura de acuma creerul, bucuria asta altruistă se desluşi ca un punct luminos.

Pe urmă, beatitudinea ce'i înconjura trupul, se mări oarecum, se îngreună, dar în acelaş timp se făcu mal uşoară şi mai străvezie. Şi ceva subtil şi nedesluşit, şi totuşi limpede, începu să fermenteze în sufletul lui. Ar fi vrut par'că să se apropie de omul cela, să'i întindă mâna, şi să'i spue un lucru duios, o vorbă de înţelegere, pe cât de simplă pe atât de complicată... o împărtăşanie, o confidenţă adâncă şi mare, un lucru minunat ce înflorea în fundul inimei lui... Simţea că vorbele i-ar fi fost uşoare şi limpezi...

Dar celălalt era departe, la a treia masă, şi ca să se mişte până acolo, n'ar fi putut, fiindcă corpul şi membrele îi erau grele, ca de plumb. Şi atunci surăse în spre masa omului, un surăs care exprima toată taina, un surăs umed, tulbure, înconjurat de ceaţă, dar care în mintea lui ameţită de alcool, era mai plin de înţeles decât toate cuvintele.

Omul însă nu'l văzu, fiindcă avea privirea aţintită asupra farfuriei, de unde ducea fără încetare la gură bu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căţi de carne. El mâncà lacom, mestecà iute, înghiţeà îmbucături mari, şi din când în când da peste cap un pahar plin. Iar la fiecare dată după ce bea, îşi ştergea buzele cu bucăţi de pâine, pe care le băga apoi iute în gură, s'ar fi zis hoţeşte, de-a valma...

Totuşi, Ossip Mironovici erà nespus de mulţumit; el continua surăsul lui, care părea a deveni o încurajare îngăduitoare, şi gândea:

— Bietul! şi el mănâncă!...

Dar după aceia omul cu barba neagră isprăvi, plăti, şi plecă grăbit, cu spatele încovoiat. Atunci, deodată, Ossip se simţi singur şi părăsit. Şi fiindcă şederea lui acolo i se păru că numai are nici un rost, deşi îi era greu să se scoale, plecă şi el.

Afară, noaptea era nespus de mare. Peste strada deşeartă, bolta cerului, cu stele pe dânsa, formà o imensă cupolă surăzătoare. Era târziu. Drumul ducea, pe malul mării, la Top-Hané, departe. Din spre mare venea o adiere limpede şi suavă ca o alintare. Ossip păşea legănându-se, fără gânduri precise.

După un timp, el se rezemă de parapetul cheiului, ca să privească peste lichidul negru, în care câteva lumini atârnate de catarguri se înecau cu un tremurat mut şi prelung. Atunci, fără voe, ceva duios se trezi într'ânsul Aduceri aminte nedeşluşite începură să i se perinde în minte, un cântec tărăgănat îi sună în ureche, şi inima i se umplu de trecut...

Brusc, alături de el, o voce groasă şi înfundată, murmură:

— Mi-e foame!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ossip se întoarse. Cea dintâi mişcare a lui fu să ducă mâna la buzunar, unde ştia că mai are bani. Gestul lui era instinctiv, elementar, ca şi cum nici nu s'ar fi putut altfel. Dar în aceiaşi clipă, ochii lui dădură de faţa aceluia care cerşea, şi în lumina slabă a nopţei, el recunoscu pe omul cu barbă care, cu un ceas mai înainte, mâncase alături de el. Atunci, plângerea celuilalt i se păru un fapt nemai pomenit.

In primul moment, nici nu voi să'şi creadă ochilor, atât de neaşteptată şi neverosimilă i se arătă întâmplarea. Apoi, mintea lui înmărmurită, gândi: „Ce'i asta?... Ce ticăloşie se petrece?... Ce nemernicie a pus la cale?" şi firea lui se umplu de scârbă şi de mânie nespuse. Ceaţa care încă îi înconjura creerul, se destrăma şi se împrăştia, sub acţiunea revoltei ce 'şi făcuse loc în el. Şi brusc, revolta lui izbucni:

— Ţi-e foame? întrebă el pe om, îndreptându-se pe cât putu în preajma bărbiei lui negre, şi cu un glas în care tremura toată furia ce-o resimţea,— ţi-e foame?... Na! Iaca!... Şi înainte ca celălalt să'şi fi putut da seama, braţnl lui se ridică, larg, şi palma căzu în plin obraz, peste gură.

— Na, păcătosule, să ţii minte!...

Sub violenţa loviturei neaşteptate, cel lovit se prăbuşi dintr'o bucată, ducând braţul deasupra capului, ca să se apere de altele. Insă Ossip continuă:

— Nu ţi-e ruşine?... Nu ţi-e ruşine? Abia adineauri te-am văzut mâncând, şi acum aţii calea şi spui că ţi-e foame?... Nu'ţi dai tu seamă că ceia ce faci e cea mai mare josnicie?... Cum să mai creadă cineva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe flămând?... Auzi? Cine o să mai creadă flămânzilor?... Nimeni, nimeni n'o să mai creadă!...

Mai ales ideea, că înfometaţii n'o să mai fie crezuţi, din faptul că omul acela împinsese până acolo nemernicia, încât să precupeţească cu trebuinţa asta cea mai inexarabilă şi dureroasă, îl revolta profund pe Ossip. El nu putea pricepe cum cineva care în adevăr a suferit de foame, poate minţi, fiind sătul.

El însuşi aflase, în propriul lui trup, ce înseamnă disperarea înfometatului. Cele câteva luni de refugiu în Constantinopol, îi fuseseră şcoală. Şi el păstra într'ânsul atâta dureroasă amintire a orelor chinuitoare când stomacul îi fusese gol, când stomachul plânsese deznădăjduit, că faptul de a simula foamea, atunci când împrejurări fericite, din contra, îţi dădeau putinţa să te saturi, i se părea crima cea mai mare. Ba mai mult: i se părea o batjocorire a suferinţelor ce nasc din foame, o terfelire a celei mai mari nenorociri omeneşti. Şi numai aşa se explică că el, Ossip Mironovici, biet refugiat rus, ridicase palma şi lovise.

Ossip însă continuă să vorbească celuilalt:

—...Răspunde!.,. Cine o să mai creadă flămândului? Nu ştii tu ce înseamnă să nu mai fii crezut când ţi-e foame?... Ce, parcă ţie numai odată ţi-a fost foame aici, în Constantinopolul aceasta blestemat? Atunci dece ai făcut'o?... Taci!... N'ai ce răspunde!...

In adevăr, celălalt, înghemuit jos, sta nemişcat şi tăcea cu încăpăţinare.

— Răspunde... vorbeşte... spune ceva!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Atunci, în sfârşit, omul ridică capul, îşi arătă în lumina palidă obrazul cu barba neagră, cu fruntea nespus de largă, descoperită, căci şapca îi alunecase depe cap, şi cu gura dureroasă şi umilă, şi zise, măsurat:

— Ce să spun?... Ce să spun?... Poate că ai dreptate... E adevărat că astă seară am mâncat... Numai că, spune'mi, ştii tu ce am să mănânc mâine?... Ştii?...

— Ce? ce? făcu Ossip nedumerit.

— Ce am să mănânc mâine!... Ştii tu?... Ştii?...

La întrebarea asta, pe care celălalt i-o făcea direct, măsurat, dar cu o insistenţă crescândă, şi cu o voce a cărei întonaţie spunea mult mai mult decât însăşi vorba, toată încrederea lui de adineauri se clătină brusc, ca o uşă scoasă din ţâţâni.

— Cum? repetă el, mâine?...

— Da, mâine!... Astă seară am mâncat, dar cu asta am isprăvit pentru totdeauna?... Mâine nu e zi?... Mâine n'o să'mi fie foame? Ei, răspunde'mi, ştii? Ştii?...

Acum, de subt el, din gura omului numai venea o întrebare, ci o inputare. Ossip se clătină, apoi se înţepeni pe picioare, ca să prindă mai bine lucrul nou ce i se invedera. Fumul alcoolului se împrăştia, din creerul lui, ca şi cum cineva ar fi suflat peste el. In mintea lui o întrebare zguduitoare îşi căuta drum, o întrebare care însă îşi găsise deacum răspuns chiar acolo unde se născuse, fără ca el să-şi dea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seamă. Şi în acelaş timp, ultimele rămăşiţe de scărbă şi mânie, se scurgeau ca prin farmec.

Ossip se aplecă, se aplecă mai tare, peste corpul celui căzut la picioarele lui, apropiă faţa lui de aceia a omului, şi într'o singură secundă înţelese totul. Faţa cu barba neagră, cu fruntea brăzdată de nenumărate încreţituri, cu ochii ficşi, plin încă de frică, şi cu buzele tremurânde, depe care se desprindea întrebarea: «Ştii?... ştii...», fu pentru el enigma brusc deslegată, Atunci, el întinse mâna şi şopti, umil:

— Frate, iartă-mă!... Dă'mi mâna... Iartă-mă, că n'am ştiut!... Omul nu ştie... Scoală, frate! Iartă!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

OAMENI ÎNTREPRINZĂTORI.

Cei trei tovarăşi, toţi trei refugiaţi ruşi, plătiră suma de o mie trei sute lire şi luară în primire restaurantul.

Restaurantul părea să fie o afacere avantajoasă. Erà situat în Kadi-Keuy, în poziţie bună, numai la o sută metri depărtare de debarcader, erà curat, şi avea instalaţia complectă, adică şeisprezece mese de brad, patruzeci şi nouă scaune, un bufet, tacâmuri şi oale de bucătărie în număr îndestulător, o odăiţă care servea de «séparé», şi closetul cu sistem englezesc.

Şultin, unul din cei trei tovarăşi, spunea:

— O să meargă bine. Eu sunt încredinţat că o să meargă. Un restaurant e în toate părţile o afacere bună. Tot ce e mâncare aduce parale, s'o ştiţi de la mine...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şultin era un băeat blond de vre-o douăzeci şi opt de ani, cu surâs plăcut, cu caracter amabil, cu maniere uşoare şi atrăgătoare. Mâinele lui erau frumoase şi unghiile îngrijite, date cu lustru. El fusese ofiţer la Denikin şi apoi la Vranghel, dar avusese prevederea să părăsească Crimeia cu vre-o şase săptămâni înnainte de înfrângerea acestuia, şi ajuns la Constantinopol, desfăcuse pe preţ bun nişte blănuri şi bijuterii în posesia cărora ajunsese în chip nu bine desluşit. Partea lui în afacerea restaurantului era de opt sute lire.

Al doilea tovarăş era Matussis, un om desgheţat. Matussis fusese artist, apoi impressario, apoi iar artist, şi în ultimul timp proprietar de varieteu şi restaurant la Baku, în Caucaz. Deaceea aducea în afacere pe lângă cunoştinţi diverse şi pe acelea ale unui specialist. De altfel, el înjghebase tovărăşia. Cum era priceput, avea să ia direcţia restaurantului, adică să facă cumpărăturile, să stea la casă, să trateze cu furnisorii, să facă lista de bucate, într'un cuvânt, să aibă ochiul la toate.

Al treilea tovarăş, Leonid Borisovici, depusese cinci sute de lire.

Leonid Borisovici era din ţinutul Chersonului şi dacă nu mă înşel, studiase când-va ingineria. Era un om bun, naiv şi distrat, cu faţă brună, foarte simpatică, cu mustaţă neagră, cu ochi frumoşi de miop, ascunşi după ochelari, şi cu apucături nedesluşite ori fanteziste, întrerupte din când în când de un surâs candid.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când Şultin spunea:

«O să meargă bine!» atunci Matussis, al doilea tovarăş, dădea din cap, ceeace însemna: «Se înţelege!», în timp ce Leonid Borisovici îl privea mirat, cu ochii lui de miop, ca şi când i s'ar fi afirmat un lucru straniu. Şi numai după câtva timp părea a pricepe, şi întreba:

— Aşa dar crezi că o să meargă? şi surâdea, oarecum vinovat şi cerându'şi scuze.

Restaurantul, renovat, fu inaugurat în prima Duminică a lunei Septembrie. Afişe în trei limbi, în franţuzeşte, ruseşte şi greceşte, fură distribuite la debarcader, călătorilor cari veneau cu vaporul le fie care jumătate de ceas, din Galata sau Haidar-Paşa. Un pianist cânta melodii animate pe un pian închiriat cu luna. Şi în Duminica ceea de deschidere afacerile merseră minunat.

Seara, când făcură casa, Şultin şi Matussis îşi frecară mâinile. Ei munciseră toată ziua, cel dintâi la scrisul bonurilor şi la însemnarea consumaţiilor, cel de al doilea la casă, ajutat şi de nevastă-sa. De aceea toţi trei cinară copios, cu vodkă şi cu diverse «zakuski» şi cu două sticle de vin înfundat.

Când apăru Leonid Borisovici, care toată ziua nu dăduse pe acolo, pe la zece seara, ei beau cafeaua, şi în sală nu mai era nici un client. Atunci Leonid Borisovici îi salută distrat, ca un străin, şi se rugă să i se dea un pahar cu bere. Şi numai după ce'l bău pe jumătate, păru şi el a-şi aduce aminte, ca din întâmplare, că era de ai casei, şi întrebă sfios:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ei, cum a mers treaba?

— Bine!... bine!... râseră Şultin şi Matussis cu înţeles.

— Aşa?... aşa?... se miră Leonid Borisovici,—uite lucru curios!... şi rămase pe gânduri. Era ca şi cum i s'ar fi spus un lucru neaşteptat, o problemă complicată din ale vieţii. Pe urmă însă, brusc, buzele lui se destinseră într'un surâs candid şi vinovat, cu licăriri în ochii lui frumoşi de miop. Dar asta nu ţinu decât un moment, căci după aceea faţa lui iar luă o expresie preocupată, şi el păru a sta la îndoială şi a lupta cu sine însu-şi, dacă să facă sau să nu facă un lucru.

Şultin tocmai eşise pe pragul restaurantului, şi Matussis era la cassă, ocupat cu înscrierea unor socoteli şi cu numărarea banilor. Atunci Leonid se apropie de el si îl rugă:

— Ascultă, dragul meu, poţi să-mi dai cinci lire în contul meu? şi'l privi sfios, prin sticlele ochelarilor.

— Cinci lire?.. Iată cinci lire! zise Matussis, dându-i banii.

— Mulţumesc! mulţumesc!... făcu Leonid Borissovici, cu obrazul iarăşi surâzător şi înroşindu-se. In contul meu, ştii? In contul meu!.. şi luându-şi pălăria plecă, fără să mai bea jumătatea cealaltă de bere din pahar, grăbit, ca un om care e aşteptat unde-va.

In ziua următoare, adică Luni, vânzarea în restaurant fu infinit mai slabă decât în ajun. Dar Şultin şi Matussis, încă sub impresia zilei precedente, nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu luară în seamă lucrul acesta, ci observară doar că de obicei Luni e zi slabă în toate părţile.

Restaurantul însă, contrar tuturor aşteptărilor, mergea din ce în ce mai prost. După prima zi de vânzare bună, în celelalte care urmară, ca prin farmec, clienţii nu mai apăreau decât în exemplare rare, câte doui, cel mult trei, şi asta numai la prânz. Care putea fi cauza? De ce nu veneau oamenii să mănânce?...

Matussis şi Şultin întrebuinţară toate reclamele posibile, afişe, invitaţii, orchestră, în speranţa de a atrage clienţii, dar încercările lor nu duceau la nici un rezultat favorabil. Numai în Duminica a doua după aceea a inaugurărei, aspectul sălei se mai animă. Luni însă, şi zilele cari urmară, se făcu din nou acelaş gol dezolant şi neexplicabil.

Cei doi tovarăşi, cari la început priveau întâmplarea ca ceva trecător, începură să mai piardă din curaj. Şultin stetea toată ziua neocupat, îşi făcea unghiile, ori privea prin fereastra deschisă în spre debarcader, unde se zărea, prin golurile lăsate de casele din faţă, felii din nesfârşita mare albastră. Cu toate astea atât la prânz cât şi seara, mânca cu mare poftă. Matussis, din contra, ţinea dietă, pentrucă suferea de rinichi. El şedeă la casă, făcea socoteli şi din când în când ridica de după tejghea capul lui, cu obrazul ras de fost actor şi cu privirea încruntată.

Numai Leonid Borissovici părea par'că străin de cele ce se petreaceau. El venea zilnic, lua masa de seară, căpăta două sau trei lire, după întâmplare, şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pleca. Şi nici prin gând nu i-ar fi trecut să ştie cât se vindea şi câţi clienţi fuseseră ziua...

Intr'o seară însă i se întâmplă ceva nemai pomenit şi straniu. Cel puţin aşa i se înfăţişă lui faptul.

Cum tocmai mâncase cina şi îşi aprinsese luleaua, căci acuma nu mai fuma ţigări, el se ridică de pe scaun şi se apropie de tejghea, unde şedea Matussis, ca să'i ceară cele două lire pe care le lua de obicei. Matussis era grozav de rău dispus. Aşa că, atunci când Leonid, cu surâsul lui timid şi bun, îi ceru banii, el ridică brusc capul şi răspunse scurt:

— Nu's bani!... Mă'nţelegi? Nu's bani!

Leonid Borissovici rămase înmărmurit. La drept el nu-şi da bine seama de ce anume, din cauză că Matussis îi vorbise aşa de răstit, ori că îl refuzase; fapt este că întâmplarea i se păru că ese din comun. Obrazul lui se coloră şi privirile lui începură să lunece când asupra tovarăşului care îi sta în faţă, când asupra obiectelor împrejmuitoare, ca şi cum ar fi căutat un punct de reazăm, ori un martor că n'a comis nici o faptă nefrumoasă. Pe urmă însă, brusc, buzele lui se destinseră într'un surâs sfios şi căutător de reconciliere.. Atunci se linişti şi Matussis şi îi vorbi aşa:

— Dragul meu, afarea merge prost de tot. Suntem pe cale de a da faliment. Iată cinzeci de piaştri, asta e tot ce am pe ziua de azi. Dumnezeu ştie ce o să mai fie...

Leonid Borissovici luă bani şi îşi reveni oarecum din nedumerire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce, nu merge restaurantul? cercetă el.

— Nu, nu merge de loc! răspunse Matussis.

— Aşa!.. aşa!.. Ei, păcat!... Imi pare rău!.. Adevărat, îmi pare rău!... şi surâse. Şi apoi adăogă, ca şi cum ar fi vrut să consoleze: Dar nu trebue să te descurajezi, dragul meu. Aşa se întâmplă câteodată în afaceri. Eu am o idee... ai să vezi. Ceva minunat, ai să vezi!... şi surâse iar, cu surâsul lui candid, sfios care vrea să împace toate. Şi pe urmă plecă.

Insă în ziua următoare, el se arătă la restaurant pela ceasurile unsprezece dimineaţa, ca nici odată la ora asta, căci până atunci încă nu se înfăţişase acolo înnainte de prânz. El era întovărăşit de un prieten, păşea par'că mai hotărât, şi ţinea subţioară o cutie dreptunghiulară, de coloare cenuşie, din care la fiecare mişcare eşea un sgomot curios, ca şi cum ar fi conţinut bile.

Leonid luă loc la o masă, aşeză cutia, invită pe prieten să ia loc în faţa lui şi ceru două păhărele cu coniac. Avea un aer mai serios şi mai preocupat de cât de obicei. După aceea el desfăcu cutia şi ea se arătă a fi un joc de şah. Şi atunci ambii bărbaţi o îndreptară în faţa lor, aşezară cu băgare de seamă figurile, şi începusă să joace, cum se joacă de obicei şah, cu sfinţenie.

Şi jucară aşa până la prânz, şi după ce luară prânzul, mai departe, toată după masa, până seara târziu, aproape fără nici o întrerupere.

Matussis şi Şultin, după primele momente de interes, nici nu se mai ocupau de ei. Partenerul lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Leonid era un om cu barbă şi cu părul dus peste cap. Şi ambii jucători steteau tăcuţi, serioşi, preocupaţi, şi aveau, ca să mute figurile, gesturi măsurate ori adânc inspirate.

Numai atunci când se sfârşia o partidă, şi dacă câştiga, Leonid Borissovici ridica capul, se uita cât-va prin ochelari, cu privirea lui de miop, întrebătoare, nedumerită şi totuşi liniştită, şi apoi deodată în pupilele lui se iveau doui stropi de lumină voioasă.

— Ei, ţi-am spus eu?... zicea el. Aşa e că am câştigat?... Ce bem? Bere?... Nu, aşteaptă, bem vin!... şi cerea băutura, când lichior, când vin, când coniac, după dispoziţie, şi apoi reaşezeau figurile şi începeau o nouă partidă.

E lucru sigur că jocul lor nu s'au fi isprăvit nicio dată, dacă pe la zece seara Matussis nu li-ar fi spus că închide, ca să'i decidă în' sfârşit să înceteze şi să plece. Dar în dimineaţa următoare, ei se înfăţişară din nou, Leonid cu cutia subţioară, distrat şi zâmbitor, şi ca în ajun, începură pe dată să joace şah. Şi tot ca în ajun, jocul lor ţinu până seara. Şi aşa continuară şi în zilele următoare....

Prânzul, cina, alte consumaţii şi băuturi, care singure aduceau o pauză în ocupaţiunea lor, erau toate, fără nici o discuţie, trecute în contul lui Leonid Borissovici.

Intre astea însă, afacerea mergea nici nu se poate mai prost. Matussis nici nu mai încerca s'o anime ze, definitiv convins de neputinţă şi resemnat par'că. Restaurantul era copleşit de datorii, furnizorii nu mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voiau să dea nimic, şi creditorii îi hărţuiau necontenit, fără de altfel a căpăta altceva de cât făgăduieli.

Atunci, într'o zi, Şultin veni cu o idee minunată pe care o comunică pe şoptite lui Matussis. Şi acesta se învoi fără şovăială. Lucrul era simplu. Ei începură să vândă încetul cu încetul din mobilierul şi obiectele restaurantului.

Şi se mirară chiar că ideea asta salvatoare nu le venise mai 'nainte.

Ca primă încercare, ei vândură trei mese şi nouă scaune, şi seara, spre mirarerea lui nespusă, Leonid Borisovici căpătă trei lire.

— Ce, iar a început să meargă afacerea?... se minună el.

— Vezi bine!... Merge grozav!... asigurară ceilalţi doui, râzând cu înţeles.

Şi astfel, deodată, lucrurile luară o întorsătură neaşteptata şi voioasă. S'ar fi zis în adevăr că afacerile merg minunat, căci cu toţii prânzeau acum copios şi bine dispuşi, invitau chiar prieteni, fiecare din ai lui, şi beau regulat vodkă, vin şi lichioruri. Leonid căpăta zilnic câte-va lire, Şultin îşi cumpără o pereche de ghete de lac şi o pălărie de pae, şi Matussis făcu cadou nevestei lui un inel cu briliant.

Se părea că scăpaseră de ori şi ce griji. Acum, cu toţii gustau viaţa îmbelşugată, viaţa oamenilor de afaceri, a le căror trebi merg strună. Iar când vindeau câte ceva mai de seamă, cum se întâmplă odată cu întreg dulapul cu pahare ori altă dată cu un cazan mare de aramă, atunci prânzul era bogat de tot şi se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prelungea două ceasuri. Matussis nu mai suferea de rinichi, ci după masă se retrăgea în dosul tejghelei, unde se scobea în dinţi, digera, sforăia uşor, păstrând totuşi tot timpul obrazul lui serios, decent şi ras cu perdaf, de fost actor.

Intre timp însă localul se golea, ca şi cum lucrurile din el s'ar fi topit.

In curând sala restaurantului luă aspectul unui local unde cineva a început abia să se mute. Meselc şi scaunele puteai să le numeri dintr'o singură aruncătură de ochi, presărate cum erau numai pe lângă ziduri. Cu toate astea, Leonid Borisovici nu'şi da încă seamă de ce se petrece. El continua felul lui de viaţă, juca şah, era distrat, surâdea, venea şi pleca, şi i se părea poate, în mod confuz, că sunt pe cale de a face avere...

Intr'o seară Matussis îi dădu douăzeci de lire. Atâtea lire laolaltă nu căpătase el încă niciodată de la Matussis, de aceea luă banii şovăitor, se uită la ei, par'că nu'i venea să creadă, mări ochii în felul lui şi întrebă ?

— Aşa de bine merge ?

— Nu ştiai ? se miră celălalt. Iată un om ciudat !... Bine înţeles că merge !...

— Nu, nu ştiam, afirmă el. E curios !... E curios de tot !... şi surâse. Şi plecă apoi. Şi fiindcă avea atâţia bani, câţi nu avusese de mult timp, două zile întregi nu mai dădu de loc pe acolo.

Când veni însă a treia zi dimineaţa, cu cutia de şah subsioară şi urmat de partenerul lui obicinuit,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în local se plimba ţinând mâinele la spate, un străin cu mustăţi mari, chiel, cu burtă, care dedea ordine unui om urcat pe o scară.

Leonid se opri locului, mirat, şi întrebă:

— Matussis nu e aici?

Străinul se întoarse, îl privi lung şi răspunse:

— Nu'i aici.

Atunci Leonid observă, fără să înţeleagă încă, că nici tejgheaua nu mai era acolo, nici raftul cu sticle cu băuturi diferite, nici bufetul, nici nimic din ce fusese mai înnainte...

— Nu'i aici? reluă el şovăitor. Unde e?

— Nu'i aici! repetă străinul cu acelaş glas.

Leonid întoarse privirea spre prieten, ca să'l ea martor că nu pricepe nimic din cele ce se întâmplă. Dar atunci află că încă cu două zile înnainte restaurantul fusese scos în vânzare de creditori şi lichidat până la ultimul obiect...

Intâmplarea aceasta neaşteptată şi par'că neverosimilă, îl lăsă un minut întreg nedumerit. După aceea însă el se reculese, bolborosi câteva cuvinte nedesluşite, îşi îndreptă ochelarii pe nas, se înroşi şi surâse vinovat. Şi apoi, ţinând mereu cutia cu jocul de şah subsioară, eşi însfârşit de acolo...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CHIRIA

Boris pornise de acasă încă de la orele nouă dimineaţa, în căutarea celor douăsprezece lire ce'i trebuiau pentru plata chiriei, căci azi era ultimul termen şi proprietăreasa îl ameninţase hotărât cu evacuarea lui şi a nevestei lui. El cutreerase fără astâmpăr diferitele cartiere ale Constantinopolului, după cunoscuţi, şi făcuse de trei ori drumul din Galata la Pera şi înnapoi.

Acum, îl făcea a patra oară. Era mânat de elanul iniţial, şi în el nu trăia altceva de cât necesitatea implacabilă şi aproape materială de a găsi cu orce preţ banii.

Ora era deacum trecută de unu. Obrazul lui Boris înnota în sudoare şi cămaşa îi sta lipită de corp, par'că ar fi fost muiată în apă. Dar el nu simţea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nimic, nici oboseala, şi nici căldura ce curgea necontenit din aprigul soare de Iulie ori se răspândea din pereţii caselor, din pavagiu, din trotuarele albe, încinse şi imbibate până în măduvă, de arşiţa otrăvitoare.

Acum, Boris suia Iksek-Kaldarâmul, povârnişul pitoresc şi desgustător, care leagă cartierele Galata şi Pera. Cum era grozav de obosit, el mergea greu, târa piciorul şi uneori se împiedeca. Obrazul lui, un obraz fermecător de blond, cu ochi albaştri, mari şi naivi, era aprins şi înbrobonat cu picături de sudoare, care lunecau de pe fruntea descoperită, căci ţinea şapca în mână. Din părul uşor buclat, o şuviţă lunecase şi sta lipită de tâmplă, de asupra sprincenei.

Uliţa, strâmtă, cu pietroae diforme, cu hopuri neaşteptate, cu trepte neegale, muşcate de anotimpuri şi netezite ici colo doar de paşi omeneşti, era un furnicar. Tot mijlocul ei era ocupat de tarabe cu felurite lucruri mărunte pe ele, în jurul cărora se învârteau negustori avizi şi murdari. Atmosfera grea copleşea toate. Soarele lăsa în jos sulf şi în aer se ridicau mulţimi de mirosuri dese şi pătrunzătoare, amestecate cu miros de sudoare omenească. Fesurile roşii ondulau, pe capete cu trăsături arse, aprige, violente. Şi întreg spaţiul era plin de strigăte, unele ascuţite, altele răguşite, şi de un murmur continu, monoton, enervant, ca o bâzâială ciudată de viespe.

Dar Boris nu lua seama la nimic, el urca mereu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

kaldarâmul. Insfârşit, ajunse sus. Acolo, el se opri un moment, ca să'şi şteargă sudoarea şi apoi porni înnainte, în spre locuinţa lui Petru Petrovici Stalin, ultima lui speranţă.

Spre norocul lui îl găsi pe Stalin acasă. Stalin era un om între două vârste, cu faţa deschisă, rotundă, atrăgătoare, cu ochi mici, căprii, şi cu barbişon. In Rusia el fusese advocat; aici în Constantinopol, ca refugiat, lui însuşi i-ar fi fost greu să explice din ce trăia. Făcea felurite lucruri, comisioane, împăcăciuni, scria petiţii, traducea acte, dădea lecţii şi câte odată se culca nemâncat.

Când îl zări pe Boris, abia îl recunoscu, întratâta el era aprins la faţă.

— Ce'i cu dumneata, dragul meu? îl primi el cordial. Pe unde ai alergat că eşti aşa de roşu?

— Uite despre ce e vorba, Petru Petrovici, îi răspunse Boris, fără altă introducere, îmi trebuesc douăsprezece lire să plătesc chiria.

— Ce, glumeşti? zise Stalin şi începu să râdă voios... Dar de unde vrei să iau eu atâţia bani?... De şase luni, de când sunt în Constantinopol, n'am văzut douăsprezece lire la un loc. Asta e o avere întreagă, dragul meu... Ce, nu'ţi dai seamă?... Spune mai degrabă: ai mâncat? Mănâncă cu mine. Aveam o liră şi douăzeci de piaştri, uite: am friptură şi vodkă! Dar ştii, vodkă bună!... Eu singur prepar mâncarea, e mult mai eftin de cât la restaurant şi e tot atât de bună.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In adevăr, în odae se răspândea un miros aţâţător de carne prăjită în grăsime.

— Da, aşa e viaţa, dragul meu, continuă Stalin... Ştii, eşti comic!... şi începu să râdă iar. De unde vrei să am eu douăsprezece lire? Ce, astea se fabrică?

Boris zise:

— Iartă-mă, Petru Petrovici... mă duc... Şi înnainte ca celălalt să mai fi putut ajuta ceva, el eşi pe uşă, scoborî scara.

Dar când ajunse din nou în stradă, el se opri nemai ştiind în cotro să meargă. Şi atunci, întreaga oboseală pe care mersul şi căldura o adunaseră într'ânsul, se împrăştiă în toate membrele lui şi le muiă, le depărtă unele de altele şi destrămă coheziunea care le ţinuse până atunci în acţiune.

Acum, el renunţă însfârşit la orce speranţă. Şi nefolositor, păşi încet spre casă.

Cum deschise uşa el explică nevestei lui toată situaţia, printr'un singur gest de neputinţă.

— N'am găsit nimic.

La vederea lui, Maşa se speriă. Ea avea un obrăjor frumos de femee de optsprezece ani, cu ochi căprii, umezi şi răzători şi gură roşie. Ochii ei se măriră:

— Borea, ce'i cu tine?... Doamne, ce'i cu tine? Unde ai fost?... Şi apoi aducându'şi brusc aminte: N'ai găsit banii?... Copilule!... Doar i-am găsit eu!... Am plătit deacum chiria!... De aceia ai alergat atâta?.. Şi se înduioşă, drăgăstoasă şi maternă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Copilule!.. dragule!.. uite în ce stare eşti!.. De ce-ai alergat atâta?.. Săracul de el!.. Cum trebue să te fi chinuit!.. Nu ţi-am spus că o se ne descurcăm?.. Ştii cine mi-a dat banii? Grecul din etajul întâi... grasul cela care m'a salutat. E om tare cum se cade... mi-a împrumutat douăzeci de lire. Cum te-ai chinuit, săräcuţule!.. E bogat, ştii... A spus că o să se ocupe de tine, să-ţi găsească un serviciu, ori alt-ceva... Cum i-am cerut, mi-a dat îndată banii... Şi să nu crezi că s'a purtat necuviincios cu mine!.. Am să-ţi istorisesc totul... Drăguţule, cum ai alergat!.. Odihneşte-te!.. Iată ai restul de opt lire. Ştii, m'a invitat la prânz, trebue să mă duc... Nu era frumos să refuz, nu-i aşa?... Să nu mă aştepţi, fiindcă după prânz mă duc la Nina Pavlovna... Vin diseară. Tu, odihneşte-te...

Şi ea îi mângâie fruntea şi părul, îngrijată de oboseala lui. După acea se pregăti de plecare.

— Dragul de el, cum a alergat!.. repeta ea.

Intre astea, Boris începu să-şi revie în fire cu încetul, din oboseala care pătrunsese până în măduva membrelor lui. Dar în acelaş timp, după prima stupefacţie în faţa uşurinţei neaşteptate cu care fusese deslegată chestiunea chiriei de către soţia lui, o nedumerire nespusă se insinua în el. Intâmplarea i se înfăţişa în acelaş timp tainică şi minunată. Şi ea răscolea în mintea lui întrebări adânci.

Maşa îşi îngrijea îmbrăcămintea în faţa oglinzii, pentru plecare. Boris o privea. El urmărea mişcările ei, atitudinea ei tânără, gura roşie, şi din înfăţişarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

femeei se înjghebau în gândirea lui nedumeri pe cari încă nu le avusese.

Soţia lui i se înfăţişa acum ca ceva puternic, nu bine lămurit, tainic şi totuşi real. Căci, pe când toată truda lui, voinţa lui încordată, încercările lui disperate nu dăduseră nici un rezultat, ea, drăgălaşă, găsise aşa de uşor bani!.. De ce? Cum?... Pentru care raţiune?..

Mai ales gura femei, gura roşie cu surâsul copilăresc, simplu şi mulţumit, atrăgea cercetarea gândirei lui. Ce putere era într'însa, şi de unde venea ea?.. Puterea asta îi apărea acum, aşa cum n'o simţise el încă niciodată, vădită şi activă, deşi nepipăibilă. Şi cu cât o cerceta mai mult, cu atât ea îi apărea mai reală şi în acelaş timp mai ascunsă, pe când el însuşi, alături de ea, se învedera mai slab şi neputincios.

Ce n'ar fi fost dat el ca să fi găsit cele douăsprezece lire!.. La câte uşi nu bătuse? Câtora nu oferise serviciile sale? Cât nu se frământase mintea lui ca să găsească o posibilitate? Şi în timpul acesta soţia lui, fără să se mişte din casă, găsise nu douăsprezece, ci douăzeci de lire!.. Fusese destul să roage pe un grec gras!...

In capul lui Boris, toate întrebările astea se perindau confuz şi nedibaciu, în timp ce o privea cum îşi aranjează toaleta. Pe urmă, ea fu gata. Atunci, ea se apropie de el, şi mângâindu-i din nou fruntea cu mâna care era acum înmănuşaţă, îl alintă:

— Te odihneşti? Odihneşte-te!.. Sărăcuţul!.. Uite

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

banii... opt lire, mie nu-mi trebuie. Să te duci să prânzeşti, auzi?.. Pe mine nu mă aştepta, eu mă întorc diseară... şi îl sărută şi se îndreptă înspre uşă.

El o urmări cu privirea şi cu gândul, dar nu zise nimic. Şi cu toate astea ar fi vrut s'o întrebe ceva, să cerceteze, să se lămurească... nu zise însă nimic, fiind-că simţea desluşit că lucrurile erau acum altfel şi că nu mai avea nici un drept s'o facă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

EROUL

Era decorat cu crucea Sfântului Gheorghe, cu spade, cea mai înaltă decoraţie militară, pentru fapte eroice pe câmpul de luptă. E şi adevărat că se luptase vitejeşte, întâi la Lacurile Mazuriene, apoi la luarea Lembergului, mai-pe urmă subt zidurile Varşoviei. Decoraţia era aşa dar, cum se zice, bine meritată.

Dar mai avea şi alte decoraţii. Pe toate le purta pe piept, subt formă de panglicuţe, una galbenă, cu dungi negre, alta verde, o a treia subţirică de tot, roşie...

Ele însemnau că luni de-a rândul, zi cu zi şi ceas cu ceas, el aţinuse calea morţei. Intreprinderea asta e foarte primejdioasă şi se cade să fie răsplătită. Ele tâlmăceau că, nebuneşte, el prinsese cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ambele lui mâini viaţa care îi bătea în piept, şi cum ridici o păsărică plăpândă în bătaia vântului, o ridicase sus, cu braţele întinse, în calea şrapnelelor, a gloanţelor, a obuzelor, în calea plumbului ticălos şi ucigător. Iar fiindcă nu ştiu prin ce minune, păsărica fusese cruţată, el purta liniştit panglicuţe pe piept. Dealtfel, aşa se şi cuvine.

Intre timp, cu ocazia unui concediu, eroul nostru se însurase cu Katia, dragostea lui din copilărie. Katia era înnaltă, subţire, ca graţii delicate, cu un obrăjor de o puritate minunată şi ochi negri şi dulci de gazelă. Dar numai două săptămâni după nuntă, el se dusese din nou pe front, ca să'şi continue ocupaţia.

Iar ridicase sus de tot păsărica uşoară şi nevinovată, iar o îndreptase în bătaia gloanţelor, surd la ciripitul ei dornic şi la rugăciunea ei duioasă şi nesimţitor la palpitarea ei caldă şi frica ei grozavă! Dar pentru asta, bine înţeles, mai căpătase o panglicuţă.

Totuşi, într'o luptă, nu ştiu unde, eroul nostru fusese rănit la picior. Atunci, după trei săptămâni de suferinţe în spital, doctorul îi tăiase piciorul de la gleznă. In schimbul lui însă el mai căpătase o panglicuţă.

Dar rămăsese şchiop. Şi cum nu mai era bun nici de infanterie, nici de artilerie, nici de cavalerie, unde posesia ambelor picioare e absolut necesară, el se dusese la aviaţie...

După aceea survenise Revoluţia, strigătul mili-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oanelor contra suferinței și a morței. El însă nu'l auzise. Iar când, puțin în urmă, izbucnise cealaltă Revoluție, a flămânzilor și desperaților, el înțelesese și mai puțin. De aceea nici nu băgase de seamă că brusc, meseria lui încetase de a mai fi la modă, ci o continuase, cu aceeași încăpățînare, întâi cu Cornilov, apoi cu Denikin și la urmă cu Vranghel. Iar când apoi ultimul vranghelist, părăsise ultimul petec de pământ rusesc, fugise și el și debarcase pe caldarâmul Constantinopolului.

Și abia pe caldarâmul Constantinopolului, își schimbase el, însfârșit, ocupația...

Acum, el vindea cărți poștale ilustrate, cu vederi ori imagini din Stambul, o moschee, un derviș urlător, sau un turc bătrân cu turban și șalvari, care își scosese papucii și își spăla picioarele în apa imaginară a unei fântâni de piatră. Totuși, panglicuțele le purta încă pe piept și când vindea o carte poștală ilustrată, încasa pentru ea doui piaștri.

Intr'o zi tare frumoasă de toamnă, eroul nostru se instalase cu geanta lui de cărți poștale lângă intrarea grădinei Taxim. Dinspre Dardanele adia un suflu parfumat de miasme marine, care în trecerea peste Marmara se încărca cu albastrul ei limpede și apoi se răspândea în valuri întrerupte peste cartierele orașului, se strecura prin străzi și alinta nările oamenilor.

Eroul stetea rezemat de gard. Lângă el, un alt erou, vindea gogoși, gogoși de aluat prăjite în undelemn, galbene, rumene și presărate cu un strat sub-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţire de pudră de zahăr. Din când în când el le striga, atunci când i se părea că vre-un trecător are aspectul unui cumpărător posibil. Căci, după cum se ştie, fiecare negoţ are psichologia lui.

Amândoi eroii erau cam de aceeaşi vârstă, adică de douăzeci şi cinci de ani. Pe când însă celui dintâi îi lipsea piciorul dela gleznă, celui de al doilea doar o mână, de la cot.

Brusc, cel dintâi se îndreptă, ridică capul şi cu o palpitare grăbită a genelor, aţintì privirea înspre susul străzei. De acolo venea o femee înnaltă, mlădioasă, legănându-se uşor. De departe se vedea ritmul mersului ei, şi încă înnainte de a-i fi văzut bine trăsăturile, se ghicea că sunt frumoase şi că răspândese farmec în jurul lor. Eroul nostru îşi recunoscu soţia. Ea însă venea fără să se uite înnaintea ei, grăbită, şi numai când ajunse la câţi-va paşi, îl recunoscu şi rămase surprinsă.

Prima ei mişcare, involuntară, fu aceea de a se opri şi de a vroi să se dea înnapoi, dar îşi dădu iute seama că era târziu, şi păşi înnainte.

— Bună ziua, Katia, zise el, îndreptându-se în drum.

— Tu eşti?.. se miră ea, bună ziua...

— Ei da, eu !..

Pe urmă, ca pe un nectar, ochii lui sorbiră imaginea ei întreagă. Ea era frumos îmbrăcată, avea ciorapi de mătase, pantofi fini pe picioruş şi se înnălţa sveltă, şi era învăluită de parfum, şi avea în ochi un surâs dulce. Surâsul cela însă era în acelaş timp şi neîndemânatec şi jenat, tălmăcind că ea ar fi vrut să nu fie acolo, ori să scape mai curând...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In faţa graţiei ei, el, îmbrăcat prost, se simţi mic şi străin. Şi cu toate astea ea era soţia lui!

— De unde vii? o întrebă el, ca să spue ceva, la întâmplare, pentru că altminteri ar fi avut multe să'i spue, căci n'o văzuse de câteva zile.

— De unde vrei să vin?.. Vin de la prietena mea, nu ştii?..

Se chema că locueşte la o prietenă, fiindcă din lipsă de bani el dormea cu alţi treizeci într'un fel de cazarmă.

— Ei da, da... zise el. Pe urmă tăcu, neputincios, şi se uită în altă parte. Atunci ea spuse repede:

— Mă grăbesc...

El tresări şi o privi din nou.

— Katia, mai aşteaptă puţin... te văd atât de rar! La prietena ta nu mă laşi să vin.

— Ştii doar că nu se poate.

— Te văd atât de rar!

— Sunt eu de vină?.. Dacă n'avem bani să luăm o odae...

El nu mai spuse nimic, acceptă, fără murmur, adevărul: n'avea bani. Căci se simţea în mod real responsabil şi vinovat. Cu toate astea, ea era totuşi nevasta lui!... Bine înţeles, fină, parfumată şi elegantă, cum îi sta în faţă, era greu de imaginat lucrul acesta. Lui însuşi par'că nu'i venea să creadă. Ea sta înaintea lui, depărtată, aproape străină... Şi totuşi o dorea!...

— Katia!.. se rugă el.

Ea se dete puţin înapoi, ghicea ce vroia el să'i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spue; căci, deşi umilită şi vinovată, dorinţa era scrisă limpede în trăsăturile şi ochii lui.

— Katia, fii bună!..

— Fii serios, zise ea, trebue să mă duc, am treabă...

Atunci, încet, deşi se găseau pe stradă, el îi luă mâna, şi ea nu îndrăzni sau n'avu puterea s'o tragă înapoi.

— Katia, fii bună!.. Eşti doar nevasta mea... Or cum, eşti nevasta mea!... Sunt tânăr, sănătos... sunt nenorocit acum...

— Fii rezonabil, reluă ea, numai la asta te gândeşti.

— Katia, nu fii rea. Uite, nu'ţi cer mult... Ştiu că'ţi vine greu, dar măcar odată pe săptămână, nu mai mult. Eşti nevasta mea...

Atunci ceva se muiă în hotărârea ei, şi ea întrebă:

— Ei, dar unde putem merge?

— Vrei? Vrei?... spuse el repede, nu te îngriji, am eu o odae. Uite, mergi drept înnainte, mergi încet, te ajung...

Şi în timp ce ea pleca înnainte, el se apropiă de prietenul lui şi încredinţându'i pachetul cu cărţi poştale, îl rugă, într'un suflu:

— Dragul meu, dă-mi te rog douăzeci de piaştri, am treabă... mai am eu optzeci, şi îmi trebue o lirà. Mă duc undeva, mă întorc peste un cias...

Pe urmă, luând banii, febril porni după nevasta lui, trăgând piciorul, dar cu ochi strălucitori şi cu panglicuţele pe piept..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CONTESA.

Contesa Lidia Andronikova locuia o odae îngustă la etajul de sus al unei case mari din Taxim. Insă fereastra ei descoperea o bucată largă din cel mai frumos peisagiu al Bosforului şi al mărei de Marmara.

Era amiază. Contesa Lidia sta rezemată la fereastră şi luneca privirea peste vile ascuţite şi uşoare îmbrăcate în iederă, peste îngrămădiri de case mărunte de lemn, peste braţul de mare care dormea liniştit, apoi mai departe, peste coasta asiatică, cu pietrele albe şi diforme ale cimitirului din Scutari şi peste luciul nemişcat al Marmaralei. Insă contesa era îngândurată, şi aşa, privirea ei distrată nu prindea din tot peisagiul, decât contururi şterse, linii rupte, ceva confus, depărtat şi indiferent.

Dar chiar şi altfel, niciodată în timpul celor trei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luni decând locuia în Constantinopol, după fuga ei din Crimeea, ea nu gustase farmecul frumusețelor acestui oraș.

Dela început, nici Bosforul cu malurile lui dantelate, nici Stambulul cu cupolele moscheelor, nici privelișlea Cornului de aur, nici culoarea de smaragd a Marmaralei, cu petele nemișcate ale insulelor, nu-i inspiraseră nici un fel de emoție. Ea rămăsese întotdeauna rece la vederea lor. Și deseori, privindu-le îndelung, și dându-și deslușit seamă de frumusețea lor, ea se mira de nepăsarea simțului ei emotiv. Căci își aducea aminte că altădată resimțise plăceri adânci în fața unor privelişti mai puțin frumoase.

Neputința ei de a se emotiona înnaintea acestor peisagii, venea poate dela starea sufletească în care se găsea, ori poate dela comparația pe care o făcea, fără să vrea, cu peisagii văzute la ea acasă. Căci lucrurile n'au niciodată mai multă frumusețe decât le-o dă sufletul nostru.

Aici, tot ce vedea îi era străin și chiar ostil. Marea, cât era ea de albastră, nu deștepta în sufletul ei nici un fel de poesie, și țărmul, cu toate arabescurile lui, cu toată grația lui, ici neprevăzută, colo subtilă, și mai departe gravă ori înflorită, i se părea rece, fără inimă și fără tinerețe. El nu'i amintea nimic, n'o lega cu nici un trecut, ci numai cu prezentul, care era rău.

Contesa întoase capul dela fereastră, și privirea ei îmbrățișă camera îngustă, cu patul în fund, cu canapeaua și dulapul așezate de ambele lui părți. Ea oftă încet și se duse să șeadă pe canapea. In

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drum, o oglindă așezată în umbră o opri un moment și îi întoarse figura până la talie, cu obrazul subțiat, cam obosit, dulce, palid, liniștit. Fără să vrea, ea surâse ușor și depărtat.

Atunci, două lovituri sfioase se auziră în ușă, și ușa se deschise încet și cu băgare de seamă. Contesa Lidia se însenină și zise celui care intra:

— Dumneata ești, Grigore Petrovici?.. Intră, intră... te așteptam...

Vocea ei era de o melodie nespusă, moale și pătrunzătoare.

— Am întârziat, Lidia Pavlovna, am întârziat... Iartă-mă!.. se scuză timid și neîndămânatec bărbatul. Dacă ai ști, Lidia Pavlovna... am întârziat...

Era un om de vre-o cinzeci de ani, înalt, aplecat înnainte și îmbrăcat în tunică de colonel rus. Ochii lui priveau mari, întrebători și neștiutori. Fața lui era trasă, cu dungi de sus în jos; mustățile și barba îi erau sure.

Contesa întrebă:

— Ai ceva nou? Spune-mi. Poate că...

— Nou, zise el, nu, nou nu'i nimic, contesă. Adică, cum să spun... e acelaș lucru. Acelaș, acelaș!..

Ea surâse liniștit și spuse:

— Știi, Grigore Petrovici, am eu ceva!.. dar ceva minunat... l'am găsit eu însămi...

— Adevărat? ce?..

— Am să-ți spun... Nu acum, mai târziu... Ai puțină răbdare... și continuă să surădă. Știi, mai bine să vorbim. Nu-i așa că viața nu e bună pentru noi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu, nu e bună. A fost mai înnainte... azi e rândul altora. Se vede ce aşa trebue să fie : viaţa nu poate fi bună pentru toţi în acelaş timp...

— Vrei să vorbim, Grigore Petrovici ?

— Te ascult, contesă, spuse el supus.

— Nu-mi zi contesă, zi-mi Lidia. Niciodată nu mi-ai zi Lidia, de ce ?.. Ne cunoaştem doar de mult, de unsprezece ani, nu-i aşa ?.. Vezi, îmi aduc bine aminte. Spune, îţi aminteşti de seara ceea la Varvara Anastasovna, când era bal, şi am dansat până dimineaţă ? Era altă vreme... Am să-ţi spun ceva, vrei ?.. Uite, de atunci mă iubeşti... De ce nu mi-ai spus-o niciodată ?

— Pentrucă iubeai pe altul, Lidia Petrovna, răspunse el simplu.

— E adevărat că iubeam atunci pe altul, dar puteai totuşi să mi-o spui. Parcă noi ştim care imagini intră în inima noastră ca să se aşeze adânc ? Inima ni-e nouă înşine, de cele mai multe ori, mai necunoscută de cât tot restul. Trebuia să mi-o spui.

— Vezi că eu nu sunt frumos, Lidia Petrovna...

— Nu spune asta !.. Nu spune asta !.. zise ea iute şi cu vioiciune... E adevărat că nu eşti frumos, dar eşti altfel ! Cum să zic... eşti minunat ! Sufletul îţi e aşa de simplu şi totuşi pricepător al lucrurilor celor mai delicate... şi sufletul întreg îţi este pe obraz. De aceea eşti altfel !.. Peste trăsăturile fizice ale feţei, ai altele care nu se pot pipăi, dar se văd. Şi cine te cunoaşte, nu le vede decât pe acestea...

Bărbatul se aplecă adânc şi'i sărută mâna contesei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe urmă, ea continua:

— Ţi-am spus că am găsit ceva minunat... aşteaptă, ai să afli. Dar înnainte trebue să'mi spui de ce mă iubeşti. Ştii, asta nu e un capriciu, e serios...

— Ştiu, zise el, ştiu că e serios. Dar vezi, Lidia Petrovna, cea ce'mi ceri e un lucru pe care nu'l pot spune bine. Atunci, de mult, te-am iubit fără să vreau... şi nici nu mai ştiu dece. Imi aduc bine aminte de prima oară, îmi aduc aminte şi de mine, cum eram atunci, şi de ceeace simţeam... îmi aduc bine aminte, dar ca de un străin. Acuma, e altceva. Nu te-am văzut doui ani... te-ai schimbat... şi cu toate astea acuma te iubesc adevărat. In cutele feţei, în trăsături, în toate ungherile obrazului, pe care le cunosc, viaţa a pus o pecetă neîndurată. Şi mi-e dragă şi scumpă faţa asta, fiind-că a devenit mai omenească, mai aproape de mine, mai legată de suferinţe, mai pământească. Atunci, erai voioasă şi străină în viaţă... şi eu, eram şi eu străin. Acuma suntem amândoui loviţi. Pe faţă îţi văd tristeţele, şi văd cum distrug,.. şi ce pot eu contra lor? De aceea te iubesc...

— Dragul meu Grigore, zise ea, ce ne mai rămâne de făcut?... Vrei să'ţi spun?... Acum trebue să murim...

— Dacă spui, Lidia... da, şi eu cred.

— Nu'i aşa?... Vezi asta aveam să'ţi spun. M'am gândit... m'am gândit mult! Lasă, nu te îngriji, m'am gândit la toate. N'o să fie greu... n'o să suferim... o să adormim pacnic.. Dar spune, vrei?

— Vreau, răspunse el simplu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ştiam... ştiam...

Ea se sculă şi se apropie de oglindă.

— Uite, dragul meu... să mă pudrez?.. Să dau şi puţin roş?.. O să fiu prea palidă. Când eşti mort, eşti grozav de palid... nici nu vreau să mă gândesc la asta. Imi vine să ţip când mă văd în imaginaţie...

— Da, dă'ţi cu roş, Lidia, însă, iartă-mă, să nu dai mult.

— Nu, n'am să dau mult.

După aceea ea se depărtă de oglindă, se duse la fereastră, liniştit, aruncă o ultimă privire afară, fără a vedea nimic de altfel, închise fereastra, lasă transparentul, şi se reîntoarse înspre bărbat. El o urmărise tot timpul cu ochii lui mari şi neştiutori.

— Aşa dar vrei să murim, dragul meu? întrebă ea, cu aceeaş voce de nepreţuit. In odae era acum umbră şi de aceea poate faţa ei părea mai palidă. Cu toate astea un surâs straniu, dulce, liniştit, plutea pe ea.

— Aşa este, Lidia, spuse el. Parcă se poate altfel? Simţi doar, cum simt şi eu, că aici se sfârşeşte viaţa noastră...

— Aşa este, repetă ea.

Şi tăcură câtva, şi unul şi celălalt. Şi se priviră, lung. Dar atunci, li se păru, amândoura, că nu se mai recunosc unul pe altul, şi că aşa, într'un timp scurt, deveniseră fiecare străin de el însuşi. Cu toate astea în inemele lor era ceva pacnic şi în acelaş timp minunat de sacru. Privirele lor vedeau de acum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toate altfel, mai nelămurit, obscur, şters, şi totuşi mai larg, mai adânc şi mai complect.

— Aşa dar... zise Lidia.

El urmări vorba ei, ca să'i ştie înţelesul. Atunci, ea se clătină, însă numai o secundă, mai puţin de o secundă. Pe urmă, cu gestul calm şi măsurat al unei acţiuni obicinuite, ea scoase din sân o sticluţă, o destupă şi înghiţi conţinutul ei pe jumătate, după care i-o întinse lui.

— Nu doare, nu doare... fii fără grijă, zise ea.

Simplu, el bău restul din sticlă.

— Doamne, scapă-mă!.. spuse ea dulce şi trist, şi fără grabă, se duse la pat, pe care se culcă, însă numai pe jumătate, cu cotul rezemat în pernă, şi cu capul de spetează pentru ca să rămâe mai dreaptă şi să poată încă vedea toate.

— Poţi să mă priveşti, dragul meu, zise contesa... Eu aşa o să rămân... sunt bine. Dumneata rămâi acolo în fotoliu, ne uităm unul la altul... o să ne fie mai uşor... Nu ţine mult...

Şi surâse, dar slab de tot şi depărtat. Ochii lor se priviau; ei vedeau lucruri cari nu se pot spune. Şi încet, încet, privirele lor începură să se înpăinjenească...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

COLONELUL

Colonelul avea cel mult patruzeci şi opt de ani, dar arăta mult mai bătrân, căci nenorocirile care trecuseră peste dânsul, în ultimii doui ani, de când isbucnise revoluţia bolşevică, îi albiseră părul, îi încovoiaseră spatele şi îi făcuseră mersul greoi, obosit şi nehotărât.

Prima lovitură, grea de tot, i-o dăduse moartea soţiei lui, la al cărei mormânt nici nu se putuse duce, din cauza războiului civil. Pe urmă, o altă lovitură i-o produsese moartea fiului său Andrei, căzut în rândurile armatei voluntare, unde se angajase. De la Nataşa, fata lui, care rămăsese la Moscova, n'avea decât ştiri nesigure. Şi însfârşit, el însuşi trebuise să fugă din Crimeea, odată cu resturile armatei lui Vranghel, din care făcuse parte, fără entusiasm de altfel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi fără speranţă de reuşită, doar pentru că apriga dictatură a bolşevicilor nu îngăduia decât una din două: ori cu ei, ori contra lor.

Acum, singur, rătăcia pe străzile Constantinopolului, pe care îl ura cu toată pasiunea omului simplu care se loveşte la fiecare pas de lucruri protivnice. Toate în oraşul acesta deşteptau în el o revoltă neţărmurită şi definitivă.

El ura oamenii, pentru figura lor, pentru obiceiurile aşa de deosebite de cele ruseşti, pentru micimea lor la suflet şi pentru zgârcenia, iscusinţa lor negustorească şi lipsa lor de scrupul, în faţa cărora se găsea vecinic desarmat. Iar când trebuia să treacă prin străzile întortochiate şi murdare ale Galatei sau Perei, când trebuia să cumpere ceva şi să se lovească de necunoscuţi cu obraz nesuferit, se simţea nespus de mic şi bicisnic.

De aceea ar fi dat orice ca să poată scăpa din oraşul acesta. Gândul însă care îl urmărea cum de altfel pe toţi refugiaţii ruşi, era greu de realizat. Căci cu toţii se găseau închişi în Constantinopol ca într'o fortăreaţă, de unde controlul Francezilor, al Italienilor şi mai cu seamă al Englezilor, le oprea cu străşnicie eşirea.

Nu ştiu ce vânt de frică însufleţea întreaga burghezie a Europei în faţa haosului şi frământărilor din Rusia, nelămurite pentru ea şi care o făceau să vadă în fiecare Rus, o făptură neînţeleasă, de nepătruns şi primejdioasă. De acea ridicase între Ruşi, oricari ar fi fost ei, şi ea, o barieră puternică; şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rari erau aceia care se puteau strecura, graţie protecţiei ori banilor.

Cu toate astea nu era unul să nu încerce cu ardoare, să scape din Constantinopol.

In fiecare dimineaţa, dela ciasurile zece, câţi din ei puteau, se adunau în faţa biroului de control al paşapoartelor, o clădire mare în Galata, şi acolo aşteptau, pe două rânduri, să poată pătrunde înnăuntru. De obicei însă, puţini reuşeau. De aceea mulţimea se făcea din ce în ce mai numeroasă, înghesuiala tot mai compactă şi soldaţii englezi, cari păzeau ordinea, din ce în ce mai zgomotoşi şi neinduplecaţi.

«Boys» brutali, adunaţi din toate părţile imperiului britanic, împingeau biata lume amărâtă de aşteptare, şi nu rare ori gărbaciul unui călăreţ venea de departe să sfichiuiască obrazul vre-unui bătrân sau vre-unei femei, ca şi cum ar fi fost vorba de colii, în India.

Generali bătrâni încovoiau spinarea, neputiincioşi, şi femei plângeau de ruşine.

Colonelul venea şi el zilnic, la acelaş cias şi cu aceeaşi tenacitate arzătoare, în speranţa de a se puteà strecura înnăuntru şi a căpăta viza de plecare. Şi astfel suportă şi el, ca şi ceilalţi, gesturile insultătoare ale soldaţilor străini. Dar când vre-o femee era molestată şi plângea, o amărăciune şi revoltă nespusă îl coprindeau.

La ciasurile unu, birourile se închideau. Colonelul plecă de acolo şi urca greu şi amărât, caldarâmul câre duce din Galata în Pera. Aici prânzea într'un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mic restaurant rusesc şi apoi, tot restul zilei, rătăcea purtând în inima lui aceeaş amărăciune neputincioasă şi acelaş desgust de cele ce întâlnea la fiecare pas.

Doar spre seară, când începea să se lase umbră şi din Bosfor venea o adiere alintătoare, se ducea mai domolit în spre Taxim, unde locuia un prieten. In drum întâlnea câte un cunoscut cu care se oprea să vorbească, totdeauna despre aceleaşi lucruri, despre Rusia, despre viaţa de acasă şi de aici, şi despre zilele care aveau să vie...

Iar când se întorcea de la prieten, înnainte de a se duce acasă, şedea cât-va pe o bancă a bulevardului. Luminele erau de acum aprinse, copacii bulevardului ridicau înspre cer îngrămădiri nedesluşite de frunze şi oamenii cari treceau, căpătau înfăţişări mai şterse, mai îndepărtate şi nevinovate.

Colonelul îi privea mai distrat şi dese ori prezentul cu necazurile sale, se înlăturau din gândirea lui. Atunci, el trăia amintiri scumpe. Câte odată, fără să'şi dea seama, se trezea chiar vorbindu-şi sie însuşi, ori soţiei lui moarte, ori fetei lui, care era departe, şi atunci vocea lui se făcea aşa de duioasă, de liniştită şi curată, că toate durerile lumeşti se topeau la îngânatul ei.

De obicei, pe aici trecea în fiecare seară Linotchka, fata unui profesor cunoscut lui încă de acàsă. Linotchka era o prietenă de copilărie a propriei lui fete. De aceia colonelul o aştepta dese ori, ceasuri întregi, cu o răbdare neschimbată. Iar dacă se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întâmpla ca ea să nu vie, i se părea că însuşi fata lui îi înşelase aşteptarea.

Colonelul vorbea cu dânsa, atunci când venea, încet, cu precauţiune şi s'ar fi zis cu orcare teamă, fără să'şi dea seama de ce, căci îi plăcea mai bine să privească în ochii ei albaştri, curaţi şi străvezii şi să asculte glasul ei săltăreţ şi vioi, în care auzea şi recunoştea toate glasurile femeeşti din trecut, al soţiei, al fetei şi al tuturor femeilor ruse.

De vre-o trei zile însă Linotchka nu mai trecuse pe acolo; colonelul o aştepta totuşi. Şi deodată o zări venind înspre el, la o depărtare de numai câţiva paşi.

Dar ea venea aşa de dreaptă, de severă, de neobicinuită, ca o arătare eşită din vre-o dramă, că colonelul ghici, fără să'şi dea seama, că ceva dureros ori îngrijorător, trebuia să se fi petrecut... Şi în adevăr, când o avu aproape de tot în faţa lui, ochii ei, către cari privirile lui se duseseră de-a dreptul, ochii ei nu mai erau albaştri şi curaţi. Ochii ei erau întunecaţi, negri şi plini de amărăciune şi de jale şi în acelaş timp, totuşi, de o hotărâre neînfrânată, aproape criminală.

Colonelul, cu toate astea se sculă în picioare ca să'i întindă mâna şi îi spuse, cu vocea lui obicinuită:

— Bună seara, Linotchka...

Ea însă rămase neclintită în faţa lui, cu aceiaş privire şi îi răspunse:

— Nu pot să'ţi dau mâna, Pavel Pavlovici!... Uitâte la mine: sunt o femee perdută acum!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Colonelul se sperie deodată şi începu să tremure din tot corpul... Picioarele îi tremurau şi mâinele şi obrajii cu carnea moale şi atârnată, şi mustaţa lui şi nările nasului...

— Linotchka, ce spui!.. îngână el dureros... Ce spui! Ce spui!... gândeştete!...

Ea îl privea, nemişcată. Şi atunci, colonelului i se păru, subit, că se găseşte înnaintea unui judecător... Privirea ei era o acuzare nemiloasă, neagră, grea...

— Linotchka! Linotchka! se rugă el, Linotchka, sărăcuţa mea, spune-mi că nu'i adevărat!... Te rog...

Dar ea îi zise:

— Iartă-mă, Pavel Pavlovici... Adio!... şi plecă, tot aşa de dreaptă, de neînduplecată şi străină, fără ca el să găsească puterea s'o oprească.

Colonelul simţi atunci în sufletul lui o prăbuşire cum nu simţise încă la nici una din nenorocirile care îl loviseră până atunci. Era ca şi cum toate s'ar fi strâns dintr'odată în una singură. Şi cu paşi de om ameţit şi copleşit de dezastru, se depărtă şi el de acolo.

Acum abia începu el să înţeleagă o grămadă de lucruri pe cari nu le înţelesese până atunci şi să priceapă de ce se mira el când vedea femei ruse pe străzile oraşului vorbind cu străini. Acum ştia, ştia limpede ce făceau ele!... Îşi aducea aminte... în imaginaţia lui defilau crâmpee de tablouri întrevăzute... vedea toate ca într'o carte deschisă!... Şi cu cât se lămureau în el toate lucrurile acestea, cu atât dezo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

larea lui se făcea mai largă şi se prefăcea în ruşine şi durere nemai pomenite.

Când ajunse acasă era deacuma târziu, căci locuia departe. In odaea mare, goală, cu cele şase paturi de scânduri aşezate dealungul părelilor, cei cinci tovarăşi de locuinţă ai colonelului erau cu toţii acolo. El le zise încet, cu vocea strânsă în gât:

— Bună seara...

Şi ei îi răspunseră, fiindcă erau mai tineri, liniştit şi respectuos:

— Bună seara, Pavel Pavlovici.

Atunci colonelul se aşeză pe patul lui, şi privi lung şi fix la ceilalţi, fără să scoată un cuvânt. Ei îşi dădură pe dată seama că se întâmplă ceva neobicinuit. Insă unul spuse:

— Nu bei ciai, colonele?

Samovarul era într'un colţ şi scotea un rotocol subţire de aburi. Colonelul nu răspunse, faţa lui bătrână tremura, privirea lui continua să rămâe nemişcată. Şi de odată, într'un gest nebun, el duse ambele palme la tâmple şi începu să plângă ca un copil.

— Ce-i cu dumneata, Pavel Pavlovici? întrebară ceilalţi înmărmuriţi. Ce ţi s'a întâmplat?

— Femeile noastre! femeile noastre!.., izbucni el înăbuşit. Le-am pierdut!... femeile noatre! femeile noatre!... Mândria şi bucuria noastră!... Le-am pierdut!... S'a isprăvit!...

...Acele cari ne-au legănat... cari ni-au surâs... cari ne-au alintat... cari ne-au înţeles!... Oh! cum mă doare, cum mă doare!.. Mândria şi binecuvântarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noastră!... Vă spun: nimic nu m'a durut atât, nici moartea ţarului, nici casele noastre arse... nici pribegia... nici Rusia sfărâmată şi îngenunchiată! Oh! ruşinea asta, ruşinea asta!... Femeile noastre! Cum au ajuns sărmanele... bietele... sărăcuţele... nenorocitele!...

Iar când ceilalţi se apropiau şi încercau să'l liniştească, el îi îndepărta cu un gest violent şi duşmănos. S'ar fi zis că în nenorocirea care îl lovea îşi aveau şi ei partea lor de răspundere.

Dar după ceea, brusc, el tăcu, şi se întinse pe pat aşa îmbrăcat cum era, cu şapca în cap şi cu cismele pe picioare. Ceilalţi respectară câtva timp tăcerea lui încăpăţinată. Şi pe urmă, cu toţii se culcară, liniştiţi, ocolind să vorbească tare, ca şi când ar fi avut un mort în casă.

Samovarul se stinsese de mult. In odae, de jur împrejurul paturilor şi în aer, se lăsase tăcere mare, lămurită, definitivă. Atunci colonelul se îndreptă pe pat şi privi în toate părţile cu ochii măriţi, în căutarea nu ştiu cărui lucru pe care părea că nu'l găseşte. Ceilalţi dormeau. Când îşi dădu seama că nimeni nu mai mişcă, colonelul se dûse cu paşi de om ameţit spre cufărul lui, îl dechise şi scoase din el revolverul. Pe urmă eşi pe tăcute din casă.

In el se petrecuse o acţiune nu bine desluşită, dar nespus de grozavă şi destrugătoare. Era ca atunci când credinciosul a pierdut pe Dumnezeu. In el se năruise însăşi raţiunea existenţei, esenţa vieţii.

Când ajunse la podul care leagă Galata de Stambul, el păşi pe dânsul, deşi cu pas nesigur, totuşi cu gând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

hotărât, câci ştia unde merge şi pentru ce. Pe la mijlocul podului el se opri. Apoi se lungi jos, dealungul parapetului, cu faţa în spre apă, scoase revolverul şi se împuşcă în inimă. De jur împrejur era tăcere mare, şi sgomotul focului nu nelinişti pe nimeni.

Numai dimineaţa, în zori, doui hamali care se duceau la lucru în port, trecând în apropierea lui şi văzându-l ghemuit, cu şapca alături, şi'l arătară unul altuia şi râseră; şi unul din ei zise:

— Iată încă un Rus beat!...

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII DIN CLUJ